

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยชุดแผนงานวิจัยเรื่อง การจัดการความรู้เพื่อสืบสานอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยฝั่งธนบุรี กรุงเทพมหานคร เป็นงานวิจัยชุดแผนงานโครงการวิจัยที่ประกอบด้วยงานวิจัยเดี่ยว จำนวน 3 เรื่อง โดยกำหนดเป็นวัตถุประสงค์ของการวิจัยชุดโครงการ จำนวน 3 ข้อ คือ 1) เพื่อจัดการและเผยแพร่องค์ความรู้ ด้านกระบวนการผลิตหัตถกรรมไทยสืบสานวัฒนธรรมฝั่งธนบุรีกรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนบ้านริษดินและเสนอแนวทางการสืบสานอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของฝั่งธนบุรี ด้านหัตถกรรมไทย 2) เพื่อการจัดการความรู้ด้านการบริหารจัดการ สืบสานวัฒนธรรมทางดนตรีไทยฝั่งธนบุรีกรณีศึกษาบ้านพาทย์โกสศ และเสนอแนวทางการสืบสานอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของฝั่งธนบุรี ด้านดนตรีไทย และ 3) เพื่อการจัดการความรู้ด้านการบริหารจัดการ สืบสานการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งธนบุรี กรณีศึกษาชุมชนกำแพงทองพัฒนาและเสนอแนวทางการสืบสานอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของฝั่งธนบุรี ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยคณะผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แบบแผนของการวิจัยเชิงแบบผสมวิธี (mix methods research) แบบแผนการบุกเบิก (exploratory design) (Creswell and Clark, 2007, p. 75-77) ร่วมกับ การจัดการองค์ความรู้ (knowledge management) โดยสกัดองค์ความรู้จากตัวบุคคลและนำมาจัดการรวบรวมองค์ความรู้ แล้วนำมาจัดทำเป็นสารสนเทศสำหรับชุมชนต่าง ๆ และบุคคลทั่วไปโดยมีขั้นตอนการวิจัย 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การค้นหาองค์ความรู้ (Identifying the Knowledge) คือ การวิเคราะห์และค้นหาว่าองค์กรมีความรู้อะไรบ้าง อยู่ในรูปแบบใด อยู่ที่ใครหรือแหล่งใด และความรู้ที่จำเป็นต่อองค์กรมีอะไรบ้าง ทั้งบุคคล (Key Informant) และเอกสาร (Document) ทั้งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) และ ทุติยภูมิ (Secondary Data)

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างความรู้ (Creating Knowledge) คือ กระบวนการรวบรวมความรู้จากตัวบุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญหลายๆ ด้าน หรือแหล่งข้อมูลที่สำคัญ (Key informant) เพื่อจัดเป็นระบบเพื่อสร้างเป็นสารสนเทศที่สะดวกต่อการใช้งาน ด้วยวิธีการที่หลากหลาย อาทิเช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-deep interview) การศึกษาเอกสาร(Documentary Research) การสังเกตจากสถานที่จริง (field and Observe) การบันทึกภาพและเสียง การถอดบทเรียน

ขั้นตอนที่ 3 การจัดเก็บความรู้ (Storing Knowledge) เป็นการจัดเก็บความรู้ที่ดึงมาจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ในรูปแบบของงานวิจัยและสื่อวีดิทัศน์

ขั้นตอนที่ 4 การแลกเปลี่ยนและแบ่งปันความรู้ และ การนำความรู้ไปใช้ (Sharing Knowledge and Implementing knowledge) โดยการนำเสนอรายงานการวิจัย และการเผยแพร่องค์ความรู้ในสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่สนใจ

จากการดำเนินการวิจัยสามารถสรุปผล อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

การนำเสนอเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1) เพื่อจัดการและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านกระบวนการผลิตหัตถกรรมไทยสืบสานวัฒนธรรมฝั่งธนบุรีกรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษัดินและเสนอแนวทางการสืบสานอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของฝั่งธนบุรี ด้านหัตถกรรมไทย

ตอนที่ 1 ความเป็นมาและวิธีการดำเนินงานด้านกระบวนการผลิตหัตถกรรมไทย สืบสานวัฒนธรรมฝั่งธนบุรี กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษัดิน

ผลการจัดการและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านกระบวนการผลิตหัตถกรรมไทยเพื่อสืบสานวัฒนธรรมฝั่งธนบุรี กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษัดิน สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ความเป็นมาและวิธีการดำเนินงานของการผลิตหัตถกรรมไทยวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษัดิน

ผลการวิจัย พบว่า

1.1 ความเป็นมาของการผลิตหัตถกรรมไทยวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษัดิน

วิสาหกิจชุมชนบ้านรักษัดิน เริ่มจดทะเบียนก่อตั้งในปี 2553 โดยมีนางสาวภัทรมน เกิดสมพงษ์ เป็นประธานกลุ่ม ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 86 ซอยนางนอง 2 ถนนวุฒากาศ แขวงบางค้อ เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร มีสมาชิกร่วมก่อตั้ง 7 คน ซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนในเขตจอมทอง ปัจจุบันมีสมาชิกร่วมทำงานเพิ่มขึ้นในช่วงเวลาว่างเพื่อเป็นรายได้เสริม จำนวน 15-20 คน มีทั้งผู้สูงอายุและแม่บ้านมารับงานไปทำ ความคิดริเริ่มของการก่อตั้งวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษัดินเกิดจากประธานกลุ่มไปอบรมนวดแผนไทยของกระทรวงสาธารณสุขและได้มาจดทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทย ต่อมาได้พัฒนาเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านหัตถกรรม ต่อมากลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษัดินได้เพิ่มงานหัตถกรรมจากกระดาษ เยื่อไม้ การทำเปเป้อมาเซ่ เป็นลายนูนต่ำ ที่เป็นองค์ความรู้ความสามารถของประธานกลุ่มและสมาชิกในเวลาต่อมา ภายหลังจากการที่ประธานกลุ่มได้ไปศึกษาดูงาน การรีไซเคิล Reduce Reuse Recycle ที่ประเทศญี่ปุ่น จึงพัฒนามาทำงานเรื่องของเยื่อไม้ใยกระดาษที่มีความสัมพันธ์กับเรื่องของปัญหาโลกร้อนและปัญหาสิ่งแวดล้อม ย้อนหลังจนถึงการศึกษาการตีเยื่อไม้จากใบไม้ทุกประเภทที่จะสร้างมูลค่าแล้วนำมาผสมกับกระดาษบางส่วน การทำเป็นลายนูนต่ำ ซึ่งขณะนั้นในประเทศ

ไทยมีการทำบ้างแต่ยังไม่มีเผยแพร่ งานหัตถกรรมจากกระดาษเปื้อนมาเซ่ของวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน จึงเป็นกลุ่มแรกของประเทศไทยที่ประดิษฐ์ขึ้นงานออกมามีขนาดใหญ่ และนำออกเผยแพร่

1.2 วิธีการดำเนินงาน กระบวนการเรียนรู้การผลิตหัตถกรรมไทย และผลิตภัณฑ์ของ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน ด้านองค์ความรู้ ได้รับการถ่ายทอดความรู้จากครอบครัว ซึ่งมีฝีมือในการทำหัตถกรรมมาดั้งเดิม การศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม การอบรมที่เกี่ยวข้องกับศิลปหัตถกรรมที่หน่วยงานต่าง ๆ จัดขึ้นอยู่เสมอ ด้านกระบวนการเรียนรู้ การได้เข้าร่วมโครงการทุนวัฒนธรรม ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม มีเครือข่ายการเรียนรู้ กับกลุ่มต่าง ๆ และได้นำความรู้มาถ่ายทอดให้กับสมาชิก กลุ่มได้รับการพัฒนาความรู้ใหม่ๆอยู่เสมอ ด้านแหล่งเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชน หัตถกรรมบ้านรักษ์ดินศึกษาเรียนรู้ ผ่านแหล่งเรียนรู้ขององค์การราชการ ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้ของ หน่วยงานต่าง ๆ ด้านเครือข่ายการเรียนรู้ เกิดเครือข่ายในกลุ่มงานหัตถกรรม มีการพูดคุยแลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมกัน ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อใช้วัสดุต่างๆมาใช้เป็นวัตถุดิบพัฒนาสินค้า และ การแบ่งปันองค์ ความรู้ มีการแบ่งปันความรู้ในกลุ่มสมาชิก เครือข่ายและในชุมชน ในรูปแบบของวิดีโอ เรื่องเล่า หนังสั้น จากการสนับสนุนจากส่วนราชการคือ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม และบางกอกฟิล์ม ผลิตภัณฑ์หัตถกรรม ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน ประกอบด้วยผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากเยื่อไม้ใยกระดาษ ผลิตภัณฑ์งาน ปั้นจากดิน และผลิตภัณฑ์จากปีกแมลงทับ ในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์งานเยื่อไม้ใยกระดาษลาย นูนต่ำ รูปภาพ ประดับตกแต่ง ผลิตภัณฑ์งานใยกระดาษในรูปแบบเครื่องประดับ ผลิตภัณฑ์งานปั้นจาก ดิน ในรูปแบบของงานดอกบัวจงกลณี ผลิตภัณฑ์เครื่องประดับจากปีกแมลงทับ เป็นต้น หัตถกรรม วิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน ได้รับรางวัลผลงานหัตถกรรมดีเด่นหลายรางวัล อาทิ เข็มกลัดใบบัวจากเยื่อ ไม้ ได้รับการคัดสรรเป็นผลิตภัณฑ์กรุงเทพมหานคร (Bangkok Brand) ปี พ.ศ.2560 ผลิตภัณฑ์เปเปอร์ มาเซ่ ได้รับการรับรองให้แสดงเครื่องหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน จากสำนักงานมาตรฐาน ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2559 และ ผลิตภัณฑ์เยื่อไม้ใยกระดาษ ได้รับรางวัล สินค้า OTOP รักษาสิ่งแวดล้อม จากกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น

2. กระบวนการผลิตและการบริหารจัดการหัตถกรรมไทยของวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดินเพื่อ สืบสานวัฒนธรรม

2.1 กระบวนการผลิตหัตถกรรมไทยของวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน (Production Process) ประกอบด้วย

ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) วัตถุดิบและอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมของ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน จะใช้วัสดุจากธรรมชาติเป็นส่วนประกอบ ได้แก่ กระดาษเหลือใช้ เพื่อมา

แปลงเป็นเหื่อไม้ ดินเหนียว ใช้ในผลิตภัณฑ์งานปั้นจากดิน แป้นแม่พิมพ์ลายใบบัว ขนาด 12 นิ้ว กาวน้ำ สำหรับผสมในเนื้องาน ผงทอง ผงทองแดง และฟู่กันสำหรับทา สีตามความต้องการ น้ำยาเคลือบเงา และ อุปกรณ์ตกแต่งส่วนประกอบ เครื่องประดับ เช่น เงิน ทองแดง มุกแท้ ปีกแมลงทับ เป็นต้น

การแปรเปลี่ยนสภาพ (Transformation) กระบวนการผลิตแปรสภาพเป็นผลิตภัณฑ์ โดยนำเหื่อไม้ในส่วนนี้ทำจากกระดาษสา เริ่มใช้จากกระดาษสาชุบน้ำ มีโมงานใบบัว เป็นแม่พิมพ์ ขนาด 12 นิ้ว ต้องมีความชื้นของตัวน้ำ ต่อไปก็คือจะใช้กาวทลึงไปบนเนื้องาน แล้วทำให้ทั่ว แล้วกด ชิ้นงานให้เกิดร่องรอยของลายใบบัว โดยไม่มีน้ำ แล้วกดทับลงไป ซึ่งลวดลายจะต้องยังอยู่คงเดิม แล้วรีด น้ำออกมา ขั้นตอนต่อไป หลังจากทีกระดาษแห้งแล้วคือการใช้ผงทอง ผงทองแดงและฟู่กัน เพื่อมาปิดลง บนชิ้นงาน โดยใช้น้ำยาเคลือบเงา เมื่อเคลือบ

2.2 การออกแบบลวดลายของชิ้นงานหัตถกรรม ผลิตภัณฑ์ (Product) ได้จัดทำเป็น หลากหลายรูปแบบ ทั้งงานประดับตกแต่ง และงานเครื่องประดับ ชิ้นงานเครื่องประดับกำลังได้รับความนิยมจากกลุ่มลูกค้าที่มีความหลากหลายมากขึ้น จากการพัฒนาผลิตภัณฑ์และประชาสัมพันธ์ โดยผ่าน ช่องทางต่าง ๆ การนำผลิตภัณฑ์ออกเผยแพร่ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งสื่อออนไลน์ การนำผลงานไปโชว์ในงานแสดงสินค้าต่าง ๆ เช่น งานแสดงสินค้าที่จัดโดยกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม งานโอท็อปนวัตกรรม และงานแสดงสินค้าในต่างประเทศ การจัดผลิตภัณฑ์เป็นชุดของขวัญในโอกาสต่าง ๆ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดินได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยจัดเป็นชุดของขวัญในโอกาสต่าง ๆ ทำให้สินค้าได้รับความนิยม และเพิ่ม ยอดขายได้มากขึ้น ราคาแต่ละชุดขึ้นอยู่กับชิ้นงาน มีกาจัดถ่ายแบบผลิตภัณฑ์ขึ้น นางแบบใส่ผลิตภัณฑ์ เครื่องประดับจริง จากผลผลิตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน เพื่อแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของ วัฒนธรรมไทยผ่านเครื่องประดับและเครื่องแต่งกายชุดไทย นำออกเผยแพร่ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้จัดทำเป็นวีดิทัศน์เพื่อเผยแพร่ มีการเข้าร่วมประกวดในรายการต่าง ๆ เพื่อประชาสัมพันธ์สินค้าและ หาผู้ร่วมลงทุน ได้แก่ การแข่งขันรายการ Shark Tank Thailandของช่อง 7 HD เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2562

3. การบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดินในการผลิตเพื่อสืบสานวัฒนธรรม หัตถกรรมไทย

1. ด้านการวางแผน(Planning) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมบ้านรักษ์ดิน มีทั้งการวางแผนระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาว ส่วนการวางแผนด้านกำลังคน และด้านการเงิน กลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนบ้านรักษ์ดิน ได้วางแผนเพื่อพัฒนาดำเนินงานหัตถกรรมให้มีการขยายตลาดที่กว้างขวางมากขึ้น การวางแผนด้านกำลังคน (Man) สมาชิกกลุ่มมาร่วมดำเนินการผลิตชิ้นงานหัตถกรรมมากขึ้น โดยชักชวน

เพื่อนที่เกษียณอายุราชการ และอบรมให้กับเพื่อน ลูกหลานรวมทั้งบุคคลที่สนใจ เข้ามาทำงานหัตถกรรม เพื่อสามารถสร้างชิ้นงานและสร้างรายได้ ปัจจุบันมีสมาชิกเข้าร่วมเรียนรู้ และผลิตชิ้นงานหัตถกรรมเป็น รายได้เสริมแล้ว ประมาณ 15-20 คน และ การวางแผนด้านการเงิน (Money) เพื่อให้เกิดความมั่นคงใน ด้านรายได้ของกลุ่มในการมีคำสั่งซื้อสินค้าเข้ามามากขึ้น ประธานกลุ่มจึงได้สร้างแบรนด์ใหม่ขึ้นมา ชื่อ มน ฮาสุ (Mon- Ha- Su) เป็นผู้ประกอบการใหม่ Start up เพื่อขยายตลาดทั้งในการขายในงานแสดงสินค้า และการขายระบบออนไลน์ เพื่อรับออเดอร์สินค้าส่งให้กับฝ่ายผลิตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษัดินอีก ทางหนึ่ง ส่งให้สมาชิกทำชิ้นงานส่งตามออเดอร์ได้มาก

2. ด้านการจัดองค์กร (Organization) มีการจัดองค์กร โดยแบ่งเป็นฝ่ายต่าง ๆ ออกเป็น 4 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายออกแบบ ฝ่ายผลิต ฝ่ายการเงินและ ฝ่ายบรรจุภัณฑ์ ฝ่ายออกแบบ เพื่อนำ ลายที่เห็นตามโบสถ์ วัดต่าง ๆ นำมาสู่การออกแบบชิ้นงานที่มีความเป็นเอกลักษณ์และเป็นชิ้นงานที่แฝง ด้านศิลปะวัฒนธรรมอยู่ด้วย เช่น ลายไทยตรงประตูวัดประยุรวงศ์ นำมาออกแบบงานเครื่องประดับที่ เป็นงานทองเหลือง ใช้ปีกแมงทับ เป็นส่วนประกอบ ทำให้ชิ้นงานมีความงดงามยิ่งขึ้น ฝ่ายการผลิต ตอนนี้มีสมาชิกแม่บ้านเข้าร่วมอยู่ในกลุ่มผลิต 15-20 คน เพื่อรับงานไปทำการผลิตชิ้นส่วนต่าง ๆ ของ ผลิตภัณฑ์ นำมาประกอบเป็นตัวผลิตภัณฑ์ ซึ่งก่อนที่สมาชิกจะร่วมอยู่ในฝ่ายผลิตได้ จะต้องอบรมวิธีการ ทำชิ้นงานกับประธานกลุ่มหรือสมาชิกซึ่งมีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในการผลิต ฝ่ายการเงิน การเงินของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษัดินจะมีระบบการเงินที่ถูกต้องและเป็นระบบ มีการถ่ายทอด ความรู้ในเรื่องการเงินให้กับสมาชิกในกลุ่มด้วย วิธีการบริหารการเงินและการลดต้นทุนการผลิต ฝ่าย บรรจุภัณฑ์ มีการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เป็นงานชิ้นเดียว และเป็นชุดงานของขวัญในโอกาสต่าง บรรจุ ภัณฑ์มีโลโก้ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษัดิน

3. ด้านการนำ (Leading) ประกอบด้วย มิติด้านการประสานงานและอำนวยการให้กับ สมาชิกในองค์การ(Coordinating and Directing)ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการประสานงานกับกลุ่มต่าง ๆ การชักจูงหรือโน้มน้าวจิตใจและการกระตุ้น (motivating) มีการชักจูงโน้มน้าวจิตใจ โดยใช้ความสัมพันธ์ ของสมาชิกในกลุ่มซึ่งเป็นลูกหลานและกลุ่มเพื่อนที่เกษียณอายุราชการมาร่วมกันทำงาน เพื่อให้เห็นคุณค่า ของงานหัตถกรรม การดูแลสั่งการ (Commanding) เป็นลักษณะของการร่วมมือร่วมใจอาสาเข้าร่วมงาน หรือกิจกรรมของกลุ่ม มิได้มีการสั่งการเพียงแค่ว่าทุกคนรู้ว่าจะมีชิ้นงานที่ได้รับออเดอร์เข้ามา ก็จะมีการ รวมตัวและช่วยกัน และ การติดต่อสื่อสารและการบริหารความขัดแย้ง (Communication and Conflict Management) การติดต่อสื่อสาร ส่วนใหญ่จะใช้การติดต่อผ่านทางไลน์กลุ่ม ซึ่งมีความใกล้ชิด สนับสนุนกันเป็นอย่างดี ความขัดแย้งของกลุ่มไม่มีเพราะสมาชิกสามารถทำงานได้โดยอิสระ และ บริหารงานได้ด้วยตนเอง

4. **ด้านการควบคุม (Controlling)** สมาชิกและเชื่อถือในความรู้ความสามารถทางด้าน ทัศนคติที่มีต่อกัน (Trust) ประกอบด้วย การตรวจสอบ (Monitoring) มิใช่การตรวจสอบเพื่อการ ตัดสินให้โทษหรือทำโทษแต่เป็นการตรวจสอบเพื่อการพัฒนา (Monitoring for Development) ทั้งใน ด้านการพัฒนาคน และด้านคุณภาพของสินค้าทัศนคติที่นำออกจำหน่าย เปรียบเทียบ (Comparing) มีความเฉพาะ (Specifics) ที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ (Identity) เป็นงานทัศนคติประยุกต์ และ การออกแบบที่ร่วมสมัย ความเฉพาะเจาะจงของวัสดุเชื่อมโยงไม่โยกระดากที่ไม่มีกลุ่มวิสาหกิจใดในประเทศที่ มีลักษณะเหมือน และ แก้ไข (Correcting) การแก้ไขตามแนวปฏิบัติงานทัศนคติของกลุ่มวิสาหกิจ เน้นการแก้ไขพัฒนาตนเองให้มีความเชี่ยวชาญ จะอาศัยผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญ (Expert Coaching) ซึ่งเป็น วิทยากรของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม เพื่อนแนะนำซึ่งกันและกัน (Peer Coaching) และการแก้ไขจาก ข้อเสนอของลูกค้า ซึ่งจะเป็นการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนางาน ทัศนคติของกลุ่ม

โดยสรุปพบว่าการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน มีการวางแผนทั้ง ระยะเวลาสั้น ระยะเวลากลางและระยะยาว มีการจัดองค์กรที่แบ่งเป็น 4 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายออกแบบ ฝ่ายผลิต ฝ่ายการเงิน และฝ่ายบรรจุภัณฑ์ มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง และการออกแบบชิ้นงานที่เผยแพร่ สืบสานวัฒนธรรมไทยผิงธนบุรี

การนำเสนอเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อการจัดการความรู้ด้านการบริหารจัดการ สืบสาน วัฒนธรรมทางดนตรีไทยผิงธนบุรีกรณีศึกษาบ้านพาทย์โกศล และเสนอแนวทางการสืบสานอนุรักษ์ วัฒนธรรมไทยของผิงธนบุรี ด้านดนตรีไทย

ตอนที่ 2 **ความเป็นมาและการบริหารจัดการสืบสานวัฒนธรรมด้านดนตรีไทยผิงธนบุรี กรณีศึกษาบ้านพาทย์โกศล**

1. ผลการศึกษาความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของแหล่งวัฒนธรรมดนตรีไทยบ้าน พาทย์โกศลซึ่งผลการวิจัย พบว่า บ้านพาทย์โกศล ตั้งอยู่บริเวณ บ้านเลขที่ 78 ถนนอรุณอมรินทร์ตัดใหม่ แขวงวัดกัลยาณ์เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ซึ่งบุคคลสำคัญของวงดนตรีไทยบ้านพาทย์โกศล ที่เป็นผู้ทำ หน้าที่สืบทอดและสานต่อวัฒนธรรมทางดนตรีนั้นมีตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 2 จนถึงปัจจุบัน มีถึง 8 รุ่น จาก การศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์ทายาทรุ่นปัจจุบันสามารถจัดลำดับได้ดังนี้ รุ่นที่ 1-3 มิได้มีการบันทึกข้อมูลไว้อย่างชัดเจนรุ่นที่ 4 หลวงกัลยาณมิตรดาวาส (ทับ) เจ้ากรมวัดกัลยาณมิตร รุ่นที่ 5 จางวางทั่ว พาทย์โกศลรุ่นที่ 6 ครูท้าวประสิทธิ์ พาทย์โกศล และ คุณหญิงไพฑูริย์ กิติวรรณ (พาทย์โกศล) รุ่นที่ 7 ร้อยเอกอุทัย พาทย์โกศล และในปัจจุบัน วงดนตรีบ้านพาทย์โกศล อยู่ในความดูแลของทายาท รุ่น

ที่ 8 คุณนพวรรณพาทย์โกศล และ คุณยุทธนา พาทย์โกศลซึ่งต้นตระกูลของบ้านพาทย์โกศลเดิมที่เดียวมาจากกรุงศรีอยุธยาในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ไม่ได้มีบ้านอยู่ที่หลังวัดกัลยาณมิตร อยู่กันที่แพริมแม่น้ำเจ้าพระยาตอนเหนือขึ้นไป ในสมัยรัชกาลที่ 3 ท่านเจ้าอาวาสวัดกัลยาณมิตรจะมีนามใด ไม่สามารถค้นได้มีความสนิทสนมกับครอบครัวพาทย์โกศลมากจึงได้ชักชวน หลวงกัลยาณมิตรดาวาส (ทับ พาทย์โกศล) ให้มาสร้างบ้านอยู่ในเขตที่ดินหลังวัด ในสมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงสมัยของคุณครูจางวางทั่ว พาทย์โกศล และนายเทวาประสิทธิ์ พาทย์โกศล (พี่ชาย) และคุณหญิงไพฑูริย์ กิติวรณ (น้องสาว) วงดนตรีไทยบ้านพาทย์โกศลยังเป็นวงดนตรีที่อยู่ในสังกัดวังบางขุนพรหม เล่นดนตรีตามงานสำคัญต่าง ๆ ในนามของวังฯ แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองวงดนตรีบ้านพาทย์โกศลได้ดำเนินวิถีของวงเป็นวงดนตรีไทยที่รับงานทั่วไปจนถึงปัจจุบันแต่บ้านพาทย์โกศลก็ยังคงได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบรมวงศานุวงศ์ มาโดยตลอดวงดนตรีบ้านพาทย์โกศลยังเป็นวงดนตรีที่ได้รับเกียรติให้เข้าร่วมงานพระราชพิธีสำคัญของชาติ นับเป็นวงดนตรีไทยเอกชนวงเดียวที่เป็นผู้แทนจากภาคเอกชนที่ไปร่วมงานวงดนตรีไทย พาทย์โกศล ได้เปลี่ยนชื่อวงไปตามยุคสมัยจากวงชาวบ้านที่รับงานบรรเลงดนตรีเป็นอาชีพหลักเลี้ยงตนเอง เปลี่ยนเป็นวงดนตรีไทยสังกัดวังสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต โดยใช้ชื่อวงว่า “วงวังบางขุนพรหม” และเปลี่ยนมาเป็นวงดนตรีไทยชาวบ้านในนาม “วงพาทย์โกศล”

2. ผลการศึกษากระบวนการแนวการบริหารจัดการเพื่อสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีไทย ฟังธนบุรีบ้านพาทย์โกศลตามกรอบแนวคิดกระบวนการบริหารจัดการPOLC (Bartol & Martin, 1991) พบว่าวงดนตรีบ้านพาทย์โกศลมีกระบวนการบริหารจัดการดังต่อไปนี้

2.1 ด้านการวางแผน (Planning) ผลจากการศึกษาสามารถจำแนกเป็นการวางแผนด้านกำลังคน (man) วงดนตรีบ้านพาทย์โกศลมีการวางแผนด้านกำลังคนโดยการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น โดยทายาทผู้สืบทอดจะได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษและในแต่ละรุ่นมีการรับลูกศิษย์และลูกศิษย์จะมีการรับลูกศิษย์ของตนเองแต่ในปัจจุบันการวางแผนด้านกำลังคนหรือลูกศิษย์เป็นลักษณะของการแบ่งปันช่วยเหลือกันระหว่างลูกศิษย์รุ่นต่าง ๆ กับทายาทผู้สืบทอดในการดูแลรักษาวงการเล่นดนตรีปรับจากอาชีพหลักในการเลี้ยงตนเองและครอบครัวเป็นอาชีพเสริมการวางแผนด้านการเงิน (money) ไม่เป็นระบบแบบแผนหรือมุ่งการวางแผนเพื่อผลกำไรสูงสุดมีแต่ความมุ่งหวังในการสร้างสรรค์ผลงานทางการดนตรีที่ดีมีคุณค่าและอนุรักษ์บ้านเครื่องพาทย์โกศลให้คงอยู่สืบไป และการวางแผนด้านเครื่องดนตรี (machines) เครื่องดนตรีบ้านพาทย์โกศลได้รับการดูแลอย่างดีจากทายาททุกรุ่นซึ่งยังคงดูแลและรักษาเครื่องดนตรีให้พร้อมรับงานแสดงและมีการสั่งทำเครื่องดนตรีชุดใหม่บ้างในบางชิ้นตามความเหมาะสมและอายุการใช้งานโดยมีลูกศิษย์ให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ

2.2 ด้านการจัดองค์กร (Organizing) การบริหารจัดการด้านการจัดองค์กรของวงดนตรี ไทยบ้านพาทย์โกศลจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและและการสัมภาษณ์ผู้บริหารรุ่นปัจจุบัน พบว่า การจัดการองค์กรมิได้มีสายการบังคับบัญชาใดที่มีความชัดเจนและซับซ้อนลักษณะจะเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างผู้บริหารวงกับลูกศิษย์โดยผู้บริหารวง มีหน้าที่สำคัญคือการดูแลรักษาบ้านเครื่อง เครื่องดนตรีให้พร้อมที่จะเป็นศูนย์รวมของศิษย์ที่จะใช้ในการฝึกซ้อม ไหว้ครู หรือพบปะกันในยามที่มีเวลาว่าง และรับงานแสดง หรือการให้เช่าเครื่องดนตรีเฉพาะในกลุ่มลูกศิษย์บ้านพาทย์โกศลโดยประสานงานจัดหาผู้บรรเลงดนตรีในงานต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นศิษย์วงดนตรีไทยบ้านพาทย์โกศล ตลอดจนอำนวยความสะดวกด้านสถานที่และเครื่องดนตรีในการฝึกซ้อมและลูกศิษย์มีหน้าที่สำคัญ คือรับงานการแสดงต่าง ๆ และจัดหาผู้บรรเลงในกลุ่มลูกศิษย์บ้านพาทย์โกศลฝึกซ้อมเตรียมการแสดงและดูแลบ้านและเครื่องดนตรีตามแต่โอกาสที่เหมาะสมตามกำลังและความสามารถตลอดจนร่วมงานสำคัญของวงดนตรีบ้านพาทย์โกศลในโอกาสสำคัญต่าง ๆ

2.3 ด้านการนำ (Leading) การบริหารจัดการด้านการนำวงดนตรีไทยบ้านพาทย์โกศลเป็นสิ่งที่ทางผู้บริหารและทายาทในแต่ละรุ่นกระทำอย่างต่อเนื่องตลอด 9 รัชกาลแห่งกรุงรัตนโกสินทร์โดยทายาทผู้รับสืบทอดในแต่ละรุ่นถือเป็นศูนย์รวมใจของศิษย์บ้านพาทย์โกศลทุกคนทุกรุ่นและผู้นำที่สร้างความเชื่อถือนั่นใจและไว้วางใจทำให้วงดนตรีไทยบ้านพาทย์โกศลได้มีโอกาสร่วมงานในพิธีการต่าง ๆ โดยมีการประสานงานและอำนวยความสะดวกให้กับสมาชิกในองค์กร (coordinating and directing) โดยหลักในอดีตนั้นเป็นส่วนของผู้นำของวงคือผู้บริหารซึ่งเป็นทายาทที่รับสืบทอดมาซึ่งตั้งแต่วรุ่นแรกจนถึงรุ่นที่ 7 แต่ในปัจจุบันการประสานงานและการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ก็มีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นลักษณะของการร่วมมือร่วมใจกันระหว่างทายาทและลูกศิษย์และมีการชักจูงหรือโน้มน้าวจิตใจและการกระตุ้น (motivating) โดยใช้ความรักและความเมตตาของครูดนตรีที่มีต่อศิษย์ในการดูแลที่เปรียบเสมือนครอบครัว ทำให้การชักจูงหรือการกระตุ้นเกิดจากความสำนึกในบุญคุณของครูอาจารย์ดนตรีไทยรวมถึงความภาคภูมิใจของสมาชิกทุกคนของบ้านพาทย์โกศล ที่ได้รับความไว้วางใจให้รับใช้สถาบันพระมหากษัตริย์ในงานพระราชพิธีสำคัญต่าง ๆ ของชาติและการได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบรมวงศานุวงศ์มาอย่างยาวนานในด้านการดูแลสั่งการ (commanding) เป็นลักษณะของการร่วมมือร่วมใจอาสาเข้าร่วมงานหรือกิจกรรมของบ้านเครื่องฯ ซึ่งเป็นลักษณะเช่นนี้มาตั้งแต่ดำเนินการจนถึงปัจจุบัน ซึ่งทุกคนที่เป็นสมาชิกของวงทำงานในลักษณะที่ช่วยเหลือกันและกัน (collaborative) หรืออาจเรียกว่า “ใช้ใจ” และการติดต่อสื่อสารและการบริหารความขัดแย้ง (communication and conflict management) ในอดีตจะมีลักษณะแบบพ่อสอนลูกกล่าวคือ ครูดนตรีซึ่งเป็นทั้งผู้สอนและผู้บริหารวงจะมีการติดต่อสื่อสารด้วยตนเองทั้งในการประสานงานในด้านการแสดงและการถ่ายทอดความรู้ ส่วนการบริหารความขัดแย้ง ใน

อดีตผู้บริหารหรือครูดนตรีเจ้าของวงดนตรีไทยจะเป็นผู้ดูแลไกล่เกลี่ยปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น แต่ในปัจจุบันลูกศิษย์บ้านพาทย์โกศ ได้แยกย้ายกันไปประกอบอาชีพหลักของตนเองกระจายกันสร้างครอบครัวตามที่ต่าง ๆ จะรวมตัวกันเมื่อมีงานการแสดงดังนั้นการกระทบกระทั่งจากการอยู่ร่วมกันจึงลดลง แต่ปัญญอาจจะเกิดจากการแสดงรวมกันของวง ซึ่งอาจมีความไม่เข้าใจกันบ้างซึ่งปัญหานี้ผู้บริหารวงหรือทายาทได้แก้ไขปัญหาโดยการให้อิสระมอบอำนาจการตัดสินใจแก่ลูกศิษย์

2.4 ด้านการควบคุม (Controlling) การบริหารจัดการด้านการควบคุมของวงดนตรีไทยบ้านพาทย์โกศ ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันจะเป็นการการสอดส่องดูแลของครูดนตรีกับศิษย์ ศิษย์กับศิษย์ รุ่นพี่กับรุ่นน้อง ที่มีความเคารพและเชื่อถือในความรู้ความสามารถทางการดนตรีที่มีต่อกัน (trust) ซึ่งการควบคุมในวงดนตรีไทยบ้านพาทย์โกศนี้มีการตรวจสอบ (monitoring) สำหรับการตรวจสอบในการควบคุมของวงดนตรีบ้านพาทย์โกศเป็นการตรวจสอบเพื่อการพัฒนา (monitoring for development) ทั้งในด้านการพัฒนาคน และด้านความพร้อมของเครื่องดนตรีที่ใช้ในการแสดงการเปรียบเทียบ (comparing) ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบกับมาตรฐานทางการดนตรีเฉพาะของบ้านพาทย์โกศ ซึ่งมีเพลงเฉพาะที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์และการแก้ไข (correcting) เน้นการแก้ไขพัฒนาตนเองให้มีความเชี่ยวชาญชำนาญการเล่นดนตรีไทยตามทางเพลงดนตรีไทยของบ้านพาทย์โกศซึ่งการแก้ไขนี้ จะอาศัยผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นศิษย์ของวงดนตรีไทยบ้านพาทย์โกศ อยู่ในลักษณะของ ผู้บริหารแนะนำ ลูกวง ครูแนะนำศิษย์ จากรุ่นพี่ รุ่นพ่อ รุ่นน้องหรือรุ่นหลาน เพื่อนแนะนำซึ่งกันและกัน

การนำเสนอเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อการจัดการความรู้ด้านการบริหารจัดการ สืบสานวัฒนธรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งธนบุรีกรณีศึกษาชุมชนกำแพงทองพัฒนา และเสนอแนวทางการสืบสานอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยของฝั่งธนบุรี ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ตอนที่ 3 ความเป็นมาและการบริหารจัดการเพื่อสืบสานการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งธนบุรี กรณีศึกษาชุมชนกำแพงทองพัฒนา

3.1 ความเป็นมาและวิถีการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนกำแพงทองพัฒนา

ชุมชนกำแพงทองพัฒนา ได้รับการประกาศให้เป็นชุมชนประเภทชุมชนเมือง เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2547 ตามประกาศกรุงเทพมหานคร มีที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร ฝั่งธนบุรี เขตภาษีเจริญ แขวงปากคลองภาษีเจริญ ครอบคลุมพื้นที่ 100 ไร่ มีจำนวนบ้านเรือนทั้งสิ้น 280 หลัง มีประชากรรวมทั้งสิ้น 2,000 คน เป็นเพศชาย 1,200 คน เพศหญิง 800 คน ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีนายสมชาย พึ่งศิลป์ เป็นประธานชุมชน และมีคณะกรรมการชุมชนทั้งสิ้น 10 คน

ความเป็นมาของชุมชนกำแพงทองพัฒนา หรือเรียกอีกชื่อว่า ชุมชนคลองบางหลวง รอบ ๆ ชุมชนมีวัดสำคัญในประวัติศาสตร์ ได้แก่ วัดกำแพงบางจาก และวัดคูหาสวรรค์ โดยทั้งสองวัดต่างตั้งอยู่ริมคลองบางกอกใหญ่หรือคลองบางหลวง วัดทั้งสองแห่งนี้เชื่อกันว่าเป็นวัดโบราณในสมัยอยุธยา (เจ้าอาวาสวัดกำแพงบางจาก, 2561) โดยมีชุมชนกำแพงทองพัฒนาตั้งอยู่ตรงกลาง ซึ่งคาดกันว่าในอดีตน่าจะเป็นย่านการค้าและเป็นศูนย์กลางการเดินทางทางเรือมาก่อน (พลาติคัยสิทธิธัญกิจ, 2551: 80-82)

นอกจากนี้ยังคาดกันว่าชุมชนริมฝั่งคลองแห่งนี้เคยเป็นพื้นที่ที่มีประวัติที่สำคัญในสมัยกรุงธนบุรี เมื่อครั้งสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสิน ทรงย้ายเมืองหลวงมาอยู่ที่กรุงธนบุรี เล่ากันว่าทรงเดินทางมาทางเรือเพื่อหาทำเลที่ตั้งเมืองหลวงที่เหมาะสม ในขณะที่เรือที่ทรงมา มาถึงตรงบริเวณวัดอรุณราชวรารามในปัจจุบัน เป็นเวลาแจ้งพอดี จึงเป็นที่มาว่าวัดอรุณราชวราราม มีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “วัดแจ้ง” นั่นเอง ในเวลานั้นสมเด็จพระเจ้าตากสิน ทรงเห็นว่าพื้นที่ในบริเวณนั้นเป็นพื้นที่ที่มียุทธภูมิที่ดี สามารถมองเห็นการเคลื่อนไหวทัพของข้าศึกได้ง่ายในทุกด้าน ประจวบกับมีฤกษ์ที่ดีที่ทรงพบพื้นที่นี้ในขณะที่มีแสงอาทิตย์สว่างขึ้นในยามรุ่งแจ้ง จึงโปรดเกล้าให้สร้างพระราชวังที่ประทับขึ้นในบริเวณที่แห่งนั้น ซึ่งในปัจจุบันพระราชวังของพระองค์ ได้เป็นกองบัญชาการกองทัพเรือในปัจจุบันนี้เป็นที่รู้จักกันในชื่อ “พระราชวังเดิม” สิ่งนี้เป็นเครื่องยืนยันถึงสายพระเนตรที่ยาวไกลในเรื่องยุทธภูมิที่ตั้งหลังจากทรงประกาศให้กรุงธนบุรีเป็นราชธานีพระองค์ก็โปรดเกล้าให้บรรดาชาวจีน ซึ่งได้เคยช่วยเหลือพระองค์มาตั้งบ้านเรือนอยู่ริมคลองบางกอกใหญ่ ผู้คนจึงนิยมเรียกกันติดปากว่า “คลองบางข้าหลวง” หรือ “คลองบางหลวง” สืบมาถึงในปัจจุบัน นอกจากนี้ สมเด็จพระเจ้าตากสิน ยังโปรดให้มีการบูรณะวัดวาอารามที่สำคัญๆ ในย่านคลองบางหลวงด้วยส่งผลให้ชุมชนเริ่มเติบโต มีการจับจองพื้นที่ในการทำนาทำสวน และค้าขาย

ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น รัชกาลที่ 1 ทรงย้ายราชธานีไปตั้งที่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา (ใหม่) ที่ถูกขุดขึ้น ชุมชนที่เคยตั้งอยู่ดั้งเดิมสมัยพระเจ้าตากสิน ก็ยังคงตั้งรกรากและประกอบสัมมาอาชีพอยู่ทางฝั่งตะวันตก (ฝั่งธนบุรี) เช่นเดิม จนมาถึงในสมัยของรัชกาลที่ 4 เกิดการเปลี่ยนแปลงจนประเทศสยามต้องตกลงลงนามในการทำสนธิสัญญาเบาว์ริง ทำให้มีการขุดคลองภาษีเจริญ เชื่อมแม่น้ำท่าจีนและแม่น้ำแม่กลอง เพื่อทำให้เกิดความสะดวกในการขนส่งสินค้า โดยเฉพาะน้ำตาล ซึ่งเป็นสินค้าส่งออกหลักของสยามในเวลานั้น (สุตารา สุจนายา, 2542: 42) และใช้คลองแห่งนี้เพื่อการคมนาคมและการขนส่งต่อ ๆ มา จนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 ช่วงปี พ.ศ. 2415 พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินมาประกอบพิธีเปิดคลองภาษีเจริญอย่างเป็นทางการ

ด้วยเหตุที่คลองเหล่านี้มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน และมีผลสำคัญต่อประเทศ รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร จึงได้กำหนดให้ “คลองบางกอกใหญ่” หรือ “คลองบางหลวง” เป็นคลองสำคัญซึ่งจะต้องอนุรักษ์ไว้ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2510

นอกจากนี้ยังมีจุดเปลี่ยนของพื้นที่ชุมชนกำแพงทองพัฒนาอีกอย่างหนึ่ง คือ เกิดการพลิกฟื้นบ้านศิลปินใน ปี พ.ศ. 2552 ของกลุ่มศิลปิน ที่ได้มาซื้อบ้านหลังเดิมของตระกูลรักสำรวจเพื่อบูรณะซ่อมแซมและพัฒนาให้เป็นมรดกที่ทรงคุณค่า โดยใช้แนวคิด “ซ่อมแซมบ้านเปลี่ยนไม้ ซ่อมแซมชีวิตเปลี่ยนแนวคิด ให้มาอนุรักษ์บ้านเก่า” และใช้เป็นสถานที่ทำงานศิลปะ จัดแสดงผลงานภาพวาด ภาพถ่าย ทรายขา กาแฟ และของที่ระลึก รวมถึงการเผยแพร่อนุรักษ์ ศิลปะการแสดงหุ่นละครเล็กคณะค่านาย โดยการปรับพื้นที่บางส่วนภายในบริเวณบ้านให้เป็นลานวัฒนธรรม เพื่อให้ผู้ที่เดินทางมาเยี่ยมเยือนนั้น ได้สัมผัสวิถีชีวิตริมสายน้ำ และบรรยากาศของความศักดิ์สิทธิ์ในองค์พระเจดีย์เก่าแก่ที่มีอยู่ในบริเวณบ้านและสมาคมสถาปนิกสยามได้มอบรางวัลอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น ประจำปี พ.ศ. 2553 ประเภทเคหสถานและบ้านเรือนเอกชน ภายใต้แนวคิดต้องการที่จะอยู่ร่วมกับชุมชนอย่างกลมกลืนใช้ศิลปะในการเชื่อมความสัมพันธ์ของคนในพื้นที่ยังไม่คิดค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น บ้านศิลปินแห่งนี้ ยังมีองค์ประกอบและบริบทของวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของท้องถิ่น ศาสนสถานที่ยังคงคุณค่าด้วยลักษณะเด่นทางสถาปัตยกรรม รวมถึงการตื่นตัวของชาวบ้านในการตระหนักถึงคุณค่าของตนเองและการมีส่วนร่วมในการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณหน้าบ้านเพื่อต้อนรับผู้ที่เดินทางเข้ามาเยี่ยมเยือน จึงเป็นจุดส่งเสริมที่จะสามารถพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ต่อไปในอนาคต (สุธิดารัตน์ มัทธวรรัตน์ และชยาภรณ์ ศฤงคารทวิกุล, 2562)

3.2 อัตลักษณ์ของชุมชน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายแบบ

ดั้งเดิม

อัตลักษณ์ของชุมชนกำแพงทองพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีวิถีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายแบบดั้งเดิม สำหรับผู้ที่ต้องการดำเนินวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม กับสถานที่ที่ไม่ใช่การปรุงแต่ง แต่เป็นชีวิตจริงที่มีชีวิตชีวา ที่จะเติมเต็มความสุขจาก 3 วิถี ของชาวชุมชน คือ 1. วิถีการดำรงชีวิตของชาวชุมชน 2. วิถีทางแห่งศิลปะและวัฒนธรรม 3. วิถีการท่องเที่ยวที่เรียบง่ายและอิมเมจ วิถีการดำรงชีวิตของชาวชุมชน ด้วยสิ่งปลูกสร้างที่เรียบง่ายดั้งเดิม ที่อยู่อาศัยที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม สายน้ำลำคลองบาง คลองหลวง ทางเดินเลียบบคลอง ภูมิทัศน์บรรยากาศที่ร่มรื่นท่ามกลางสายน้ำชวนให้ผ่อนคลาย วิถีทางแห่งศิลปะและวัฒนธรรม คุณค่าแห่งศาสนสถาน ชุมชนกำแพงทองพัฒนา มีวัด 4 วัดล้อมรอบและอยู่ในชุมชนผู้มาเยือนที่ชื่นชอบสายทางธรรม สามารถเดินตามรอยพระพุทธรูปไปกราบนมัสการพระประธานและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของวัดกำแพงบางจาก วัดสุวรรณคีรี วัดคูหาสวรรค์ และวัดโบสถ์อินทราสารเพชร ได้ภายใน 1 วัน ด้วยการเดินเท้า ปั่นจักรยาน หรือโดยสารรถจักรยานยนต์

คุณค่าจากงานศิลปะวัฒนธรรมของชุมชนกำแพงทองพัฒนา ชุมชนกำแพงทองพัฒนา นับว่าเป็นชุมชนที่มีของศิลปินหลายแขนงมาพักอาศัยในชุมชน ต่อมาเมื่อ “บ้านศิลปิน” เปิดตัวขึ้น ส่งผลให้เกิดการท่องเที่ยวเต็มรูปแบบขึ้นในชุมชน บ้านศิลปินดั้งเดิมนั้น เป็นบ้านไม้สองชั้น รูปตัวแอล ทรงมะนิลาซึ่งมี

อายุเกือบ 100 ปี เป็นของตระกูลรักสำรวจ มีอาชีพทำเครื่องประดับทองคำ แล้วยังขายของชำ หลากหลายชนิด และใช้เป็นสถานที่ทำงานของผู้ที่ทำงานและรักงานศิลปะ บ้านศิลปิน มีชีวิตชีวามากยิ่งขึ้น เมื่อหุ่นละครเล็กคลองบางหลวง “คณะค่านาย” ถู้อำนาจขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 9 เดือน 9พ.ศ.2553 โดยอาจารย์วัชร ประยูรคำ ปฎิมากรชั้นนำของไทย ร่วมกับกลุ่มศิลปินผู้เชิดหุ่นละครเล็กแต่ใจใหญ่ ได้เข้ามาเปิดการแสดงเชิดหุ่นให้ชมฟรีทุกวัน วันละ 1 รอบ เริ่มแสดงเวลา 14.00 น. โดยหยุดทุกวันพุธ ซึ่งได้เสียงตอบรับที่ดีมาก นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ต่างพากันมาชมหุ่นละครเล็กคณะค่านาย รวมทั้งยังมีการสอนเชิดหุ่นให้ฟรีแก่ผู้สนใจ ด้วยมุ่งหมายที่จะอนุรักษ์และสืบสานศิลปะแขนงนี้ให้อยู่กับประเทศไทยต่อไป ส่งผลให้บ้านศิลปิน และชุมชนคลองบางหลวง หรือชุมชนกำแพงทองพัฒนา เป็นที่รู้จักในวงกว้างมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังมีศิลปินที่เปิดร้านให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ได้ชื่นชมงานศิลปะอีกหลายร้าน

คุณค่าด้านประเพณีวัฒนธรรม ชุมชนกำแพงทองพัฒนา เป็นชุมชนที่มีการจัดกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมในหลายเทศกาล ได้แก่ เทศกาลเข้าพรรษา ในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ต่าง ๆ อาทิเช่น ประเพณีชักพระ การเทศน์มหาชาติ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการเล่นของไทยที่เป็นวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น กระจับปี่แข่งเรือ วีรชีวีชาวนา เติมนังกร ฯลฯ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ล้วนดำเนินไปอย่างเรียบง่ายแต่มีเสน่ห์แก่ผู้พบเห็น เนื่องด้วยผู้คนในชุมชนต่างเข้าร่วมกิจกรรมตามสภาพจริง นอกจากนี้ การได้รับความร่วมมือจากบุคคลและองค์การภายนอกชุมชนอยู่เสมอ ช่วยส่งเสริมให้ชุมชนก้าวเข้าสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เปี่ยมไปด้วยคุณค่าอีกด้วย

1. วิธีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เรียบง่ายและอิมเมจ

ชุมชนกำแพงทองพัฒนามีสถานที่ท่องเที่ยวและกิจกรรมที่หลากหลายเป็นที่ชื่นชอบของชาวไทยและต่างชาติ ไม่ว่าจะเป็นการเที่ยวชมวัด ไหว้พระ ดูการเล่นวัฒนธรรมพื้นบ้าน การฝึกสมาธิ วาดรูประบายสี งานศิลปะสำหรับเด็ก การชมเชิดหุ่นละคร การร่วมกิจกรรมจิตอาสาของชุมชน การนั่งเล่นรับลมริมคลอง นอกจากนี้ยังมีร้านอาหารดั้งเดิม ตั้งอยู่โดยรอบชุมชน ทั้งร้านอาหาร กาแฟขนมโบราณที่พักโฮมสเตย์ สำหรับนักท่องเที่ยว

3.3 ผลการศึกษาการบริหารจัดการในการสืบสานและอนุรักษ์เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งธนบุรีของชุมชนกำแพงทองพัฒนา

ผลจากการศึกษาข้อมูลดังต่อไปนี้

1) **ด้านการวางแผน (Planning)** ผลจากการศึกษาเกี่ยวกับด้านการวางแผน (Planning) ในการบริหารจัดการให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพบว่าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันชุมชนได้ดำเนินการสืบทอดวิถีชีวิตความเป็นอยู่จากรุ่นต่อรุ่นมาเรื่อย ๆ ดังนั้นลักษณะการวางแผนจึงเป็นไปในรูปแบบของการสืบ

ทอดมาจากบรรพบุรุษมากกว่าการมุ่งหวังผลกำไรจากการดำเนินกิจการด้านการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้ การวางแผนด้านกำลังคน (Man) การบริหารจัดการด้านการวางแผนกำลังคน พบว่า ชุมชนกำแพงทองพัฒนา มีการวางแผนกำลังคนใน 2 รูปแบบคือ รูปแบบเป็นทางการ โดยการแต่งตั้งของสำนักงานเขตภาษีเจริญให้เป็นคณะกรรมการชุมชน จำนวน 10 คน และรูปแบบไม่เป็นทางการคือ รูปแบบตามสถานการณ์ การวางแผนด้านการเงิน (Money) การบริหารจัดการวางแผนด้านการเงิน (Money) พบว่าชุมชนกำแพงทองพัฒนา มีการวางแผนด้านการเงินในรูปแบบคณะกรรมการเป็น คราว ๆ ไป ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ และ การวางแผนด้านวัสดุ วัตถุดิบ หรือสิ่งของต่าง ๆ (Material)

2. ด้านการจัดองค์กร (Organizing)

ผลจากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่า การจัดการองค์กรของชุมชนกำแพงทองพัฒนา ถูกจัดระบบการจัดองค์กรโดยระเบียบกรุงเทพมหานคร ว่าด้วยชุมชนและกรรมการชุมชน พ.ศ. 2555 โดยกำหนดตำแหน่งไว้ ประกอบด้วย ประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ เลขานุการ เหรัญญิก นายทะเบียน และประชาสัมพันธ์ โดยคณะกรรมการทั้งหมดจะได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชนในชุมชน และได้รับการแต่งตั้งจากกรุงเทพมหานคร โดยในการปฏิบัติงานผู้ที่ดำรงตำแหน่งจะดำเนินกิจกรรมที่เป็นไปตามระเบียบของกรุงเทพมหานคร

3. ด้านการนำ (Leading)

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านการนำ (Leading) ในชุมชนกำแพงทองพัฒนา จากการศึกษาพบว่ามีผู้นำหลักอยู่ 3 คน ทำหน้าที่ในการนำคนละส่วนกันดังนี้โดยผู้นำคนที่ 1 เป็นผู้นำตามกฎหมาย ผู้นำคนที่ 2 เป็นผู้นำทางศาสนา มีตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดกำแพงบางจาก ผู้นำคนที่ 3 เป็นผู้นำทางสังคม เกิดขึ้นจากสถานการณ์ทางสังคมที่ทำให้ได้รับความเชื่อถือและศรัทธาจากผู้คนโดยรอบ ใช้การนำแบบทำงานเป็นทีม (Team Management) โดยให้ความสนใจทั้งเรื่องงานและขวัญกำลังใจผู้ร่วมงาน ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน

2.4 ด้านการควบคุม (Controlling)

การบริหารจัดการด้านการควบคุม (Controlling) ของชุมชน เป็นลักษณะที่ไม่มีกฤษฎีที่ชัดเจนและมีความแตกต่างกันระหว่างผู้นำแต่ละคน ดังนี้ ผู้นำชุมชนตามกฎหมาย คือ ประธานชุมชนที่ได้รับการแต่งตั้งจากกรุงเทพมหานคร มีกระบวนการควบคุมในกิจกรรมที่ต้องใช้งบประมาณของรัฐ และเป็นไปตามข้อกำหนดของรัฐ ที่ต้องให้ชุมชนจัดทำรายงานสถานการณ์ต่าง ๆ แก่สำนักงานเขตภาษีเจริญ ส่วนการบริหารจัดการด้านบุคคล ผู้นำชุมชนใช้วิธีการนำตามสถานการณ์ จึงเป็นไปในลักษณะการเชิญชวน การขอร้องให้มาร่วมงาน มากกว่าการสั่งการ

การนำเสนอเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 2 และ 3 เพื่อเสนอแนวทางการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมด้านหัตถกรรม ด้านดนตรีไทยและด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งธนบุรี

ตอนที่ 4 แนวทางการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมด้านหัตถกรรม ด้านดนตรีไทยและด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งธนบุรี

ผลการวิเคราะห์ AWOTและแนวทางการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมฝั่งธนบุรีดังนี้

ด้านหัตถกรรมไทย

จากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค การสืบสานวัฒนธรรมด้านหัตถกรรมไทยผ่านกรณีศึกษาหัตถกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรั้งดิน ผลการวิเคราะห์ ดังนี้

จุดแข็ง

1. ฝั่งธนบุรีเป็นแหล่งวัฒนธรรมดั้งเดิม ที่การสืบทอดองค์ความรู้ด้านหัตถกรรมแขนงต่าง ๆ มาอย่างยาวนาน
2. มีองค์ความรู้จากผู้ทรงภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น และมีความเต็มใจในการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ลูกหลาน ชุมชน และบุคคลที่สนใจ ทั้งในพื้นที่ สถาบันการศึกษาและองค์กรที่เกี่ยวข้อง
3. มีสมาชิกในชุมชนที่สนใจเข้าร่วมในงานด้านหัตถกรรม ทั้งเพื่อสร้างรายได้และเพื่อการทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกันในชุมชน
4. การมีเครือข่ายความร่วมมือของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้ผลิตสินค้า OTOP และผลิตภัณฑ์ชุมชนอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พึ่งพาอาศัยและยึดโยงกันในกลุ่มและชุมชน

จุดอ่อน

1. การทำงานหัตถกรรมต้องใช้ฝีมือแรงงานที่มีความประณีต สูง มีความละเอียดของชิ้นงาน และความคิดสร้างสรรค์ ต้องใช้ทักษะฝีมือ เวลา และการฝึกฝนอย่างมาก ซึ่งในปัจจุบันจะหาผู้ที่มีคุณลักษณะดังกล่าวค่อนข้างยาก
2. การได้ผลตอบแทนที่น้อยเกินไป ทำให้สมาชิกที่เข้าร่วม ต้องหารายได้อื่นเพิ่ม เพื่อให้เพียงพอในการเลี้ยงดูครอบครัว
3. ผู้ที่ทำหัตถกรรมที่มีทักษะฝีมือ มีองค์ความรู้สูง เป็นผู้ทรงภูมิปัญญา ส่วนใหญ่อายุมาก มีโรคประจำตัว ร่างกาย สายตา เสื่อมลง ทำให้การถ่ายทอดความรู้ทำได้ไม่เต็มที่
4. การเข้ารับการอบรมความรู้เพิ่มเติมผ่านหน่วยงาน ต่าง ๆ ทำได้ไม่เต็มที่ บางครั้งได้ความรู้น้อย จากปัญหา ขาดวิทยากรที่เชี่ยวชาญ เวลาและสถานที่ ไม่สะดวกที่สมาชิกจะเข้าอบรม

โอกาส

1. การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ หน่วยงานราชการและองค์กรในพื้นที่ โดยกำหนดนโยบายในการส่งเสริมการอนุรักษ์ และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่
2. การจัดให้มีการแสดงสินค้าหัตถกรรมในงานแสดงสินค้าต่าง ๆ อาทิ งานโอท็อป นวัตกรรม งานแสดงสินค้าของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม เป็นต้น
3. การวิจัยและพัฒนาโดยนักวิจัยของสถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนางานด้านหัตถกรรม โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมมากขึ้น

อุปสรรค

1. การพัฒนายังขาดความต่อเนื่องทั้งด้านความรู้ และแหล่งเงินงบประมาณที่ส่งเสริมสนับสนุน
2. การขยายตลาดสินค้าหัตถกรรมชุมชนยังมีน้อย การส่งเสริมค้าออนไลน์ชุมชนยังทำได้ไม่ทั่วถึงและไม่เต็มที่ ดังนั้นสินค้าด้านหัตถกรรมจึงยังขยายตลาดได้ไม่ดีเท่าที่ควร
3. เยาวชน คนรุ่นใหม่ มีความสนใจงานด้านหัตถกรรมน้อย ทำให้ขาดผู้ที่สืบสานและต่อยอด

แนวทางการสืบสานวัฒนธรรมด้านหัตถกรรมไทย

จากการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรค ด้านงานหัตถกรรมดังกล่าว สามารถสรุปแนวทางในการสืบสานวัฒนธรรมด้านหัตถกรรมไทยฝั่งธนบุรี ได้ดังนี้

1. การส่งเสริมสนับสนุนผู้ทรงภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมในพื้นที่ให้สามารถดำเนินการและถ่ายทอดงานด้านหัตถกรรมได้อย่างต่อเนื่อง โดยการให้ขวัญกำลังใจ รางวัล หรือค่าตอบแทนจากภาครัฐ
2. การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการโดยหน่วยงานภาครัฐ โดยลงให้ความรู้ถึงพื้นที่ เพื่อให้เกิดความรู้จักชะใหม่ ๆ การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ สามารถต่อยอดบูรณาการกับองค์ความรู้เดิม เกิดความคิดสร้างสรรค์ สร้างงานหัตถกรรมใหม่ๆ เพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์พร้อมไปกับการสืบสานวัฒนธรรมงานศิลปะหัตถกรรมดั้งเดิมที่มีอยู่
3. สถานศึกษาทุกระดับในพื้นที่ ควรร่วมมือในการจัดหลักสูตร โครงการหรือกิจกรรมที่ให้แก่เด็กและเยาวชน มาสนใจงานด้านหัตถกรรม ร่วมอนุรักษ์ สืบสาน และเผยแพร่
4. การจัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ในพื้นที่ เพื่อให้เป็นแหล่งรวมผู้สนใจ ได้ศึกษาเรียนรู้ร่วมกันทั้งผู้สูงอายุ เด็ก และเยาวชน เข้ามาศึกษาเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง และสามารถขายสินค้าหัตถกรรมที่ผลิตสร้างรายได้ได้ด้วย

5. การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาส่งเสริมประชาสัมพันธ์งานด้านหัตถกรรมของชุมชนฝั่งธนบุรี ทั้งด้านการส่งเสริมการขายสินค้าผ่านสื่อออนไลน์สมัยใหม่ การประชาสัมพันธ์ในสื่อโซเชียล ยูทูบ เฟสบุ๊คและสื่อสมัยใหม่อื่นๆ เพื่อให้เห็นถึงคุณค่าของวัฒนธรรมดั้งเดิมอย่างกว้างขวางออกไปทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ด้านวัฒนธรรมดนตรีไทย

จากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค การสืบสานวัฒนธรรมด้านดนตรีไทยฝั่งธนบุรี ผ่านกรณีศึกษาดนตรีไทยบ้านพาทย์โกสุม ผลการวิเคราะห์ ดังนี้

จุดแข็ง

1. เป็นวัฒนธรรมชั้นสูงที่ทรงคุณค่า สืบทอดมาเป็นเวลากว่าร้อยปี ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ สืบสานให้คงอยู่ตลอดไป
2. ผู้บริหารวงและลูกศิษย์ได้ร่วมกันรักษาผลงานด้านดนตรีไทย ตามแบบฉบับโบราณที่สืบทอดมา โดยมีจิตวิญญาณในงานด้านศิลป์ ที่ไม่มุ่งกำไร
3. การได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ ได้แสดงดนตรีไทยถวาย เป็นมรดกทางวัฒนธรรม
4. การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในวิถีของศิลปิน ทำให้ดนตรีไทยสามารถคงอยู่ได้

จุดอ่อน

1. ดนตรีไทยต้องใช้ทักษะชั้นสูงในการเรียนรู้และต่อยอด ต้องใช้เวลา ความชอบ ความพากเพียรอย่างสูง ทำให้คนที่จะเข้ามาร่วมด้านนี้ยังมีน้อย
2. อุปกรณ์ดนตรีไทยหายาก และมีราคาแพง ส่วนใหญ่จะเป็นของที่ใช้สืบทอดกันมา
3. รายได้จากการแสดงดนตรีไทย ไม่พอเพียงในการเลี้ยงครอบครัว ต้องหางานหลักทำเพื่อให้มีรายได้มากขึ้น
4. ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านดนตรีไทย มีอายุมาก เป็นผู้สูงวัยเป็นส่วนใหญ่

โอกาส

1. เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่รัฐบาลมีนโยบายในการส่งเสริมสนับสนุน ในการอนุรักษ์ และเผยแพร่
2. การแสดงในราชพิธีสำคัญต่าง ๆ ต้องใช้ดนตรีไทยประกอบทุกพิธี ดังนั้น การส่งเสริม และสืบสานต่อไป จึงมีโอกาสได้แสดงในงานสำคัญ
3. ผู้ทรงภูมิปัญญาหรือผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทยมีน้อย ทำให้ผู้ที่มีองค์ความรู้ด้านนี้สามารถแสดงความสามารถได้อย่างเต็มที่

อุปสรรค

- 1.สถาบันการศึกษาต่าง ๆ มีการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนด้านดนตรีไทยน้อย ทำให้การถ่ายทอดความรู้ไปสู่เด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ มีน้อย
- 2.การเผยแพร่ความรู้ เวทีการแสดง ด้านดนตรีไทย ยังมีไม่มาก ผู้สนใจไม่มีโอกาสได้พัฒนาทักษะฝีมือด้านดนตรีอย่างต่อเนื่อง
- 3.การส่งเสริมของหน่วยงานภาครัฐมีน้อย ไม่ทั่วถึง และไม่ต่อเนื่อง

แนวทางการสืบสานวัฒนธรรมด้านดนตรีไทย

จากการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรค ด้านดนตรีดังกล่าว สามารถสรุปแนวทางในการสืบสานวัฒนธรรมด้านดนตรีไทยฝั่งธนบุรี ได้ดังนี้

- 1.การส่งเสริมสนับสนุนผู้ทรงภูมิปัญญาด้านดนตรีในพื้นที่ ให้สามารถดำเนินการและถ่ายทอดงานด้านการแสดงดนตรีไทยได้อย่างต่อเนื่อง โดยการให้ขวัญกำลังใจ รางวัล หรือค่าตอบแทนจากภาครัฐ รวมทั้งจัดเวทีเพื่อให้มีการแสดงอย่างต่อเนื่อง
- 2.ส่งเสริมให้สถานศึกษาทุกระดับในพื้นที่ ร่วมมือในการจัดหลักสูตรด้านดนตรีไทย ให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้และฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างตนรุ่นใหม่ร่วมอนุรักษ์ สืบสาน และเผยแพร่วัฒนธรรมด้านดนตรีไทย
3. การจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ดนตรีไทยในพื้นที่ เพื่อให้เป็นแหล่งรวมผู้สนใจดนตรีไทย ได้ศึกษาเรียนรู้ร่วมกันทั้งผู้สูงอายุ เด็ก และเยาวชน เข้ามาศึกษาเรียนรู้ดนตรีไทย ฝึกเล่น ร้อง และแสดงดนตรีไทยร่วมกัน
- 4.ภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณให้แก่วงดนตรีไทยดั้งเดิม ที่สืบทอดกันมาเพื่อให้มีรายได้และสามารถคงอยู่ต่อไปได้
- 5.การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาส่งเสริมประชาสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมดนตรีไทยของชุมชนฝั่งธนบุรี การประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อโซเชียล ยูทูบ เฟสบุคและสื่อสมัยใหม่อื่นๆ เพื่อให้เห็นถึงคุณค่าของวัฒนธรรมดั้งเดิมอย่างกว้างขวางกระจายออกไปทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยการสนับสนุนอย่างจริงจังจาก ฝ่ายวัฒนธรรมของสำนักงานเขตธนบุรี กระทรวงวัฒนธรรม รวมทั้งสถาบันการศึกษาในฝั่งธนบุรีร่วมกันส่งเสริมประชาสัมพันธ์อย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง

ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคการสืบสานการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งธนบุรี ผ่านกรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนกำแพงพัฒนา ผลการวิเคราะห์ ดังนี้

จุดแข็ง

1. มีทำเลที่ตั้งที่ดีในเชิงการท่องเที่ยว มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม มีลำคลองสายน้ำ ที่ยังคงสภาพธรรมชาติ และบรรยากาศที่ร่มรื่น
2. การคมนาคมสะดวก สามารถเข้าถึงพื้นที่ได้ง่ายในทุกเส้นทาง ทั้งทางรถ ทางเรือ และรถส่วนตัว
3. มีวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน ทั้งประเพณีวัฒนธรรม ศาสนสถาน กิจกรรมการเล่นของไทย อาหารหวานคาวโบราณที่รสชาติอร่อย
4. มีบ้านศิลปิน สร้างงานศิลปะโดยกลุ่มคนในชุมชน การแสดง หุ่นละคร ที่ยังคงอนุรักษ์ วัฒนธรรมดั้งเดิมไว้อย่างต่อเนื่อง

จุดอ่อน

1. ความเป็นชุมชนเมืองที่เริ่มแออัด มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาตินิยมในพื้นที่เป็นจำนวนมาก ทำให้ชุมชนขยายตัวเร็ว เริ่มเกิดปัญหาสภาพแวดล้อม
2. การเข้าไปพัฒนาและส่งเสริมของหน่วยงานต่าง ๆ ยังขาดการบูรณาการกัน ในการเข้ามาร่วมพัฒนาพื้นที่
3. ขาดการทำแผนพัฒนาพื้นที่ในระยะยาว เพื่อให้ชุมชนดังกล่าวสามารถดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน

โอกาส

1. รัฐบาลให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีการส่งเสริมด้านนโยบาย ให้มีการจัดโครงการกิจกรรมต่าง ๆ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งการประชาสัมพันธ์
2. ชาวต่างชาติมีความชื่นชอบในด้านวัฒนธรรมของประเทศไทย แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงเป็นสถานที่ที่ต่างชาตินิยมมาเยือนมากขึ้นเรื่อย ๆ ส่งเสริมรายได้ เศรษฐกิจชุมชนดีขึ้น
3. การพัฒนาพื้นที่ฝั่งธนบุรีให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว ทั้งทางบก ทางเรือ ทำให้ชุมชนได้ประโยชน์ในการพัฒนาดังกล่าว

อุปสรรค

1. การขยายตัวของเมือง จะส่งผลต่อความเป็นชุมชนท้องถิ่นที่สงบร่มเย็น ที่มีมาแต่ดั้งเดิม สภาพความเป็นอยู่จะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย
2. ความเสื่อมสภาพของบ้านเรือนไม้ และสะพานไม้ ตามแนวคลอง ที่เสื่อมไปตามสภาพ ต้องใช้งบประมาณในการบูรณะซ่อมแซม อนุรักษ์ให้คงอยู่ในสภาพดั้งเดิม

แนวทางการสืบสานการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งธนบุรี

จากการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรค ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดังกล่าว สามารถสรุปแนวทางในการสืบสานการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งธนบุรี ได้ดังนี้

1. การส่งเสริมสนับสนุนอย่างจริงจังของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ ให้ชุมชนสามารถรักษาสภาพแวดล้อม ประเพณีวัฒนธรรม และถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมไทยได้อย่างต่อเนื่อง
2. ส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาในพื้นที่ ร่วมมือในการจัดหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้นักเรียน นักศึกษา เยาวชนและบุคคลทั่วไปได้เรียนรู้และร่วมพัฒนาส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างคนรุ่นใหม่ร่วมอนุรักษ์ สืบสาน และเผยแพร่วัฒนธรรมไทยต่อไป
3. การจัดให้ชุมชนมีแหล่งการเรียนรู้วัฒนธรรมในพื้นที่เพิ่มขึ้น เพื่อให้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมร่วมกันทั้งผู้สูงอายุ เด็ก และเยาวชน ประชาชนทั่วไป รวมทั้งนักท่องเที่ยว เข้ามาศึกษาเรียนรู้มากขึ้น
4. การใช้สื่อโซเชียลในการสื่อสารประชาสัมพันธ์เชิงรุกการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน ผ่านกลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่เข้ามาท่องเที่ยว การสื่อสารให้เห็นถึงคุณค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งธนบุรี
5. การทำสื่อโฆษณาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งธนบุรี โดยการสนับสนุนจากภาครัฐได้แก่ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานเขตธนบุรี ร่วมกับภาคเอกชนและชุมชน เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งธนบุรีเป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงในระดับประเทศและระดับโลก

การนำเสนอส่วนนี้เพื่อตอบวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1 2 และ 3 เพื่อจัดการความรู้และเผยแพร่ข้อมูลงานวิจัยในรูปสื่อเอกสารและสื่อวีดิทัศน์ เพื่อสืบสานวัฒนธรรมฝั่งธนบุรี

ตอนที่ 5 ผลการพัฒนานวัตกรรมจัดการองค์ความรู้

จากขั้นตอนของ ขั้นตอนการวิจัย 1 (Research 1 : R₁: การสร้างความรู้) คือ ขั้นตอนของการคัดเลือกและเก็บรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้ด้านหัตถกรรมไทย ด้านดนตรีไทย และด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งการวิจัยในชุดแผนงานโครงการนี้ ได้นำเอานวัตกรรมจากโครงการวิจัยทั้ง 3 เรื่อง ที่ได้เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยสกัดองค์ความรู้จากตัวบุคคลสู่การจัดการองค์ความรู้ในรูปแบบสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ ซึ่งผู้วิจัยได้นำผลจากการศึกษาเชิงคุณภาพมาจัดทำนวัตกรรมของการจัดการองค์ความรู้ในรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อวีดิทัศน์ โดยมีการตรวจสอบประสิทธิภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นขั้นตอนของการพัฒนา 1 (Development : D₁: การประมวลและจัดเก็บความรู้) คือ ขั้นตอนของการจัดข้อมูลและประมวลและจัดเก็บข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานด้านหัตถกรรม ด้านดนตรีไทย และด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่เป็นกรณีศึกษา จัดทำเป็นสารสนเทศ โดยจัดทำร่างเอกสารและสื่อ

วิถีทัศน์ ผลการพัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้เพื่อการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมไทยฝั่งธนบุรีให้ดำรงอยู่ต่อไป งานวิจัยนี้ได้จัดทำสื่อนวัตกรรมในรูปแบบวิถีทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ ดังนี้

สื่อวิถีทัศน์ จำนวน 3 ชุด วิถีทัศน์ชุดที่ 1 การถ่ายทำกระบวนการผลิตหัตถกรรมเยื่อไม้ใยกระดาษในรูปแบบของเครื่องประดับ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน วิถีทัศน์ชุดที่ 2 การเสนอวัฒนธรรมด้านดนตรีไทยบ้านพาทย์โกศล และวิถีทัศน์ชุดที่ 3 การนำเสนอการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนกำแพงทองพัฒนา

สื่อสิ่งพิมพ์ ประกอบด้วย 3 ส่วน ส่วนที่ 1 องค์ความรู้ ความเป็นมา วิธีการดำเนินงาน กระบวนการผลิตหัตถกรรมและการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน ส่วนที่ 2 องค์ความรู้ ความเป็นมา วิธีการดำเนินงานและการบริหารจัดการวัฒนธรรมด้านดนตรีไทยบ้านพาทย์โกศล ส่วนที่ 3 องค์ความรู้ ความเป็นมา วิธีการดำเนินงานและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนกำแพงทองพัฒนา

การตรวจสอบหาประสิทธิภาพของสารสนเทศที่รวบรวมองค์ความรู้ทั้งในรูปของสิ่งพิมพ์และวิถีทัศน์ ก่อนนำไปสู่การทดลองใช้ รวมถึงการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบประสิทธิภาพ และมีการตรวจสอบประสิทธิผลโดยกลุ่มตัวอย่างที่มีความหลากหลายทั้งนักวิชาการ สมาชิกในชุมชน นักเรียน นักศึกษา และผู้สนใจ ซึ่งผลของการตรวจสอบประสิทธิภาพและประสิทธิผลด้านความเหมาะสมของนวัตกรรมการจัดการองค์ความรู้ซึ่งเป็น ขั้นตอนการวิจัย 2 (Research 2: R₂: การเผยแพร่และใช้ความรู้) คือ ขั้นตอนของการหาประสิทธิผลของนวัตกรรมโดยการนำสารสนเทศที่จัดทำขึ้นทั้งในรูปแบบของเอกสารและสื่อวิถีทัศน์ให้กับกลุ่มตัวอย่างทั้งกลุ่มนักวิชาการ นักศึกษา ชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นผู้อาสาสมัคร และรวมถึงขั้นตอนการพัฒนา 2 (Development 2: D₂) คือ ขั้นตอนของการนำผลการทดลองใช้มาสู่การปรับปรุงองค์ความรู้ที่เผยแพร่ในรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์และวิถีทัศน์มาปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ ซึ่งผลของการพัฒนามีผลการตรวจสอบและประเมิน พบว่า ผลจากการนำองค์ความรู้ที่ได้สกัดจากผู้เชี่ยวชาญทำการรวบรวมในรูปแบบของสื่อวิถีทัศน์ที่มีรูปแบบและเนื้อหาที่ถูกต้อง เหมาะสมในการศึกษาและสะดวกต่อการใช้งาน ผลการตรวจสอบประสิทธิภาพของนวัตกรรมจัดการองค์ความรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเชื่อมั่นว่านวัตกรรมจัดการองค์ความรู้ที่พัฒนาขึ้น มีความถูกต้องและเหมาะสมโดยมีค่าคะแนน IOC เท่ากับ 1.00 ทุกประเด็น ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมสำหรับการปรับปรุงในครั้งต่อไปในด้านของรูปแบบของสารสนเทศทางกายภาพ โดยเสนอแนะให้เพิ่มเติมในช่องทางเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อเพิ่มความสามารถในการเข้าถึงสารสนเทศในวงกว้างมากขึ้น

ผลการประเมินความเหมาะสมของสารสนเทศการจัดการองค์ความรู้ในรูปแบบวิถีทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$ S.D. = 0.47) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้าน

สามารถนำไปใช้เป็นแหล่งอ้างอิงหรือนำไปปฏิบัติได้ ($\bar{X} = 4.84$ S.D. = 0.42) รองลงมาคือ ด้านให้ความรู้ใหม่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนและวงวิชาการมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.81$ S.D. = 0.37) และการสอดแทรกความคิดริเริ่มและประสบการณ์หรืองานวิจัยของผู้เขียน หรือมีนวัตกรรมที่มีหลักการรองรับมีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$ S.D. = 0.63) ซึ่งมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการใช้ช่องทางเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อเพิ่มความสามารถในการเข้าถึงสารสนเทศในวงกว้างมากขึ้น

การอภิปรายผล

**ผลการศึกษาความเป็นมาและวิธีการดำเนินงานกระบวนการผลิตและการบริหารจัดการ
หัตถกรรมไทยเพื่อสืบสานวัฒนธรรมผิงธนูริของวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษัดิน อภิปรายผลได้ดังนี้**

จากความเป็นมาและวิธีการดำเนินงานกระบวนการผลิตและการบริหารจัดการของการผลิตหัตถกรรมไทยวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษัดิน ซึ่งผลการวิจัย พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษัดิน มีแนวทางการผลิตที่เน้นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การใช้เยื่อไม้ใยกระดาษที่เหลือใช้ การออกแบบตามแนวทางวิถีวัฒนธรรมความเป็นไทย โดยใช้ศิลปวัฒนธรรมของโบสถ์วัดในพื้นที่ผิงธนูริ เป็นการสร้างอัตลักษณ์ของผลงานหัตถกรรมเยื่อไม้ใยกระดาษที่ทรงคุณค่า ทั้งนี้เนื่องจาก ประธานและสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษัดินทุกคนมีความตั้งใจจริงในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาหัตถกรรมของท้องถิ่นผิงธนูริให้สืบทอดต่อไป และเรียนรู้ในการปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ทั้งการปรับตัวทางด้านบริหารจัดการ กระบวนการผลิตที่ยังเน้นความเป็นวิถีวัฒนธรรมไทยแฝงไว้ด้วยธรรมะ ศิลป สมาธิ ปัญญาในการผลิตผลงาน การสร้างสรรค์ผลงานหัตถกรรมประยุกต์ที่มีความหลากหลายของผลงาน มีความเป็นหนึ่งเดียวของผลงานที่ไม่เหมือนใคร มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่ม และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรภาครัฐและเอกชน เพื่อระดมทุนในการขยายตลาดของสินค้า ซึ่งสอดคล้องกับ Peter M. Senge (1990) (อ้างถึงใน สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 2555:1) ได้กำหนดองค์ประกอบขององค์กรแห่งการเรียนรู้ไว้ 5 ประการ ได้แก่ 1. ความเป็นเลิศส่วนบุคคล จะสามารถขยายความคิดสร้างสรรค์ผลงานที่เขาต้องการได้อย่างต่อเนื่อง สามารถสร้างผลงานที่โดดเด่นเหมือนกับคนทั่วไปโดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 2. โลกทัศน์ เป็นการจินตนาการเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ มีการคิดอย่างเป็นระบบโลกทัศน์ทำให้รับรู้และเข้าใจองค์กรในมุมมองที่แตกต่างกัน การจัดการเรียนรู้ช่วยให้คนมีโลกทัศน์ที่มองโลกในความเป็นจริงได้ 3. วิสัยทัศน์ที่ทุกคนมีส่วนร่วม คือ

การทำให้วิสัยทัศน์ขององค์กรมีทิศทางไปสู่จุดมุ่งหมายที่ชัดเจนและจับต้องได้ 4. การเรียนรู้เป็นทีม คือ การประสานงานที่ดีระหว่างสมาชิกในทีม มีการสนทนาอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเรียนรู้สภาพความเป็นจริงในปัจจุบันตลอดจนเรียนรู้วิธีปฏิบัติเพื่อให้ข้อผิดพลาดลดน้อยลง 5. การคิดอย่างเป็นระบบ เป็นการปรับเปลี่ยนจิตใจในหลายด้าน จากการมองโลกแบบแยกส่วนมาเป็นการมองภาพรวม เปลี่ยนจากคนที่เฉื่อยขามาเป็นผู้ที่กระตือรือร้นมองเห็นความสัมพันธ์เชิงพึ่งพากันระหว่างส่วนต่าง ๆ แบบใยแมงมุม การมองเชิงระบบเป็นการมองเชิงระยะยาวพร้อมการเปลี่ยนเงื่อนไขของการรับรู้โดยเคลื่อนย้ายส่วนที่เป็นอุปสรรคออกไปแล้วทำให้เกิดการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ในกระบวนการจัดการความรู้ยังสอดคล้องกับกนกพร ฉิมพลี (2555) ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมา ซึ่ง ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการจัดการความรู้หัตถกรรมเครื่องจักสาน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การกำหนดความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หัตถกรรม (2) การแสวงหาและยึดโยงความรู้ภายในกลุ่มและภายนอก เพื่อให้เกิดความรู้เฉพาะของกลุ่มและนำไปสู่ (3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการเพื่อให้เกิดทักษะมากขึ้น (4) การจัดเก็บความรู้ในตัวบุคคล และ (5) การถ่ายทอดความรู้ ในรูปแบบการถ่ายทอดอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยเงื่อนไขที่ทำให้การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสานประสบความสำเร็จ มี 4 เงื่อนไขที่สำคัญ ได้แก่ (1) ความรู้ด้านการจัดการความรู้ (2) วัฒนธรรมองค์การ (3) ภาวะผู้นำและ (4) โครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้งข้อค้นพบที่สำคัญของการวิจัย คือ “การพึ่งตนเอง” ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ผลิตเครื่องจักสาน ซึ่งจากองค์ประกอบดังกล่าวนำไปสู่การพึ่งตนเองของกลุ่มองค์การชุมชนได้อย่างเหมาะสม โดยมีหลักการที่สำคัญ ได้แก่ การมีผู้นำที่เข้มแข็ง มีความสามัคคี การยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต และการมีใจรักในด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน

นอกจากนี้จากผลการวิจัยนี้ได้จัดทำนวัตกรรมการจัดการองค์ความรู้กระบวนการผลิตหัตถกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน ในรูปสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อวีดิทัศน์ โดยมีประธานของกลุ่มเป็นผู้ทรงภูมิปัญญาด้านงานหัตถกรรมเยื่อไม้ใยกระดาษเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อเผยแพร่สืบทอดทางวัฒนธรรมหัตถกรรมฝั่งธนบุรี ไปสู่สมาชิกของชุมชนและผู้สนใจ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นิศรา จันทร์เจริญสุข(2558) เรื่องแนวทางการจัดการความรู้ของธุรกิจชุมชนบ้านกิ้วแลน้อยและบ้านกิ้วแลหลวง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ที่พบว่า การบริหารจัดการธุรกิจชุมชนให้ประสบความสำเร็จได้ ต้องให้สมาชิกในชุมชนเห็นความสำคัญของการสืบทอด อนุรักษ์ทางวัฒนธรรม และร่วมพัฒนางานหัตถกรรมให้อยู่คู่กับชุมชน การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยการจัดการความรู้ เริ่มจากการ 1.บ่งชี้ความรู้การออกแบบงานหัตถกรรม 2.การสร้างและแสวงหาความรู้ จากการสังเกต การซักถามและการฝึกอบรม 3.

การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ โดยการบันทึกความรู้ การสรุปความรู้ในรูปสื่อเอกสาร และสื่ออื่น ๆ อย่างเป็นรูปธรรม 4.การประมวลและกลั่นกรองความรู้ โดยเรียบเรียงสรุปเผยแพร่ ในสื่อต่าง ๆ โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นเครื่องมือในการเข้าถึงข้อมูลง่ายและรวดเร็ว เช่น เว็บไซต์ หรือสื่อวีดิทัศน์ลงในยูทูป เป็นต้น และ 5) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการแบ่งปัน เพื่อสืบทอดวัฒนธรรม สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืนต่อไป

ผลการศึกษาความเป็นมาและการบริหารจัดการสืบสานวัฒนธรรมด้านดนตรีไทยฝั่งธนบุรี กรณีศึกษาบ้านพาทย์โกสศ อภิปรายผลได้ดังนี้

ผลการศึกษาความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของแหล่งวัฒนธรรมดนตรีไทย บ้านพาทย์โกสศซึ่งผลการวิจัย พบว่า วงดนตรีไทยบ้านพาทย์โกสศได้เริ่มต้นจากการเป็นวงดนตรีไทยบ้านหลังวัดกัลยาณมิตร วงดนตรีไทยวังบางขุนพรหม วงดนตรีไทยพาทย์โกสศ ซึ่งเป็นวงดนตรีเดียวกันแต่ได้เปลี่ยนชื่อวงไปตามยุคสมัยจากวงชาวบ้านที่รับงานบรรเลงดนตรีเป็นอาชีพหลักเลี้ยงตนเอง เปลี่ยนเป็นวงดนตรีไทยสังกัดวังสมเด็จฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต จนกระทั่งเปลี่ยนมาเป็นวงดนตรีไทยชาวบ้านในนาม“วงพาทย์โกสศ” ที่ยังตั้งอยู่ฝั่งธนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบรรพบุรุษและผู้บริหารวงในอดีตมีความรู้ ทักษะและความเชี่ยวชาญในเชิงดนตรีที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานและมีทายาทรับช่วงสืบทอดมาถึงรุ่นที่ 8 ซึ่งเป็นรุ่นปัจจุบันตลอดจนได้รับความไว้วางใจทั้งจากในราชสำนักและประชาชนทั่วไป จึงทำให้วงดนตรีไทยบ้านพาทย์โกสศดำรงอยู่ได้ถึงแม้จะเกิดการเปลี่ยนแปลงก็ยุคก็สมัย อีกทั้งวงดนตรียังได้รับพระมหากรุณาธิคุณ จากพระบรมวงศานุวงศ์ให้การอุปถัมภ์และยังได้รับเชิญไปบรรเลงในงานทั่วไปอย่างต่อเนื่อง

ผลการศึกษาแนวการบริหารจัดการเพื่อสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีไทยฝั่งธนบุรีบ้านพาทย์โกสศซึ่งผลการวิจัย พบว่า แนวทางการบริหารจัดการส่วนใหญ่เน้นความเป็นศิลปตามวิถีศิลปซึ่งการดำเนินการของวงเป็นไปตามกระบวนการบริหารจัดการทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน (Planning) ด้านการจัดองค์การ (Organizing) ด้านการนำ (Leading) และด้านการควบคุม (Controlling) ผลจากการบริหารจัดการนั้นมีได้มุ่งเพื่อสร้างผลกำไรหรือการประสบความสำเร็จในเชิงธุรกิจแต่มุ่งสร้างสรรค์ผลงานทางการดนตรีที่ทรงคุณค่าและเป็นการอนุรักษ์สืบสานในห้วงดนตรีไทยบ้านพาทย์โกสศยังคงอยู่สืบไป ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารทายาทในแต่ละรุ่นล้วนเป็นศิลปินโดยแท้จริงมิได้มีแนวคิดหรือมองการดำเนินงานของวงเป็นการทำธุรกิจซึ่งผลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารวงดนตรีไทยบ้านพาทย์โกสศจึงมิได้มีการกล่าวถึงผลกำไรหรือความสำเร็จทางธุรกิจมีแต่การกล่าวถึงผลงานและความภาคภูมิใจที่ได้สร้างสรรค์ผลงานทางการดนตรีความสัมพันธ์และไม่ตรีจิตที่ตีระหว่างครูและศิษย์ และงานการแสดงทั้ง

งานที่ได้รับความไว้วางใจจากทางราชสำนักและงานการแสดงที่มีอยู่ทั่วไปในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับ วิสุทธ์ ไพเราะ (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการดนตรีไทยร่วมสมัย กรณีศึกษา วงโจงกระเบน ผลการศึกษาการบริหารจัดการวงดนตรีไทยร่วมสมัยวงโจงกระเบนพบว่า (1) การวางแผน พบว่า หัวหน้าวงมีการเตรียมแผนงานอย่างเป็นระบบ (2) การจัดองค์กร พบว่าหัวหน้าวงมีการจัดทำ โครงสร้างการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ (3) การจัดคนเข้าทำงาน พบว่า ด้านการศึกษา ด้าน ประสบการณ์ทำงานหัวหน้าวงมีส่วนสำคัญในการสรรหานักดนตรี(4) การสั่งการ พบว่า อำนาจการสั่งการ อยู่ที่หัวหน้าวงเพียงคนเดียว (5) การประสานงาน พบว่า หัวหน้าวงเป็นผู้ติดต่อประสานงานทั้งภายในและ ภายนอก (6) การรายงาน พบว่า หัวหน้าวงใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการประเมินผลการ ปฏิบัติงาน (7) งบประมาณ พบว่า มีการบริหารงบประมาณเป็นระบบ

ผลการศึกษาความเป็นมาและการบริหารจัดการในการสืบสานและอนุรักษ์เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งธนบุรีของชุมชนกำแพงทองพัฒนา อภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากการศึกษาความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนกำแพงทองพัฒนา ที่พบว่า ชุมชนกำแพงทองพัฒนา เป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา มีที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา (สายเก่า) จนกระทั่งในรัชสมัยสมเด็จพระชัยราชาธิราช โปรดเกล้าให้ขุดคลองลัดแม่น้ำเจ้าพระยาขึ้น ตรงช่วงพื้นดินที่เรียกว่า “บางมะกอก” หรือ “บางกอก” ซึ่งต่อมากาะแสน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาเดิมไหลลงมากัดเซาะคลองลัดที่ขุดใหม่ ทำให้คลองลัดดังกล่าวขยายตัวกว้างขึ้น จนกลายเป็นแม่น้ำเจ้าพระยาในปัจจุบัน และแม่น้ำเจ้าพระยาสายเดิมที่เคยไหลผ่านชุมชนกำแพงทองพัฒนาได้ กลบกลายเป็นเพียงลำคลองที่เรียกกันในสมัยกรุงธนบุรีว่า “คลองบางข้าหลวง” เนื่องจากในช่วงเวลานั้น พระเจ้ากรุงธนบุรี ได้โปรดเกล้าให้บรรดาชาวเงินซึ่งได้เคยช่วยเหลือพระองค์ มาตั้งบ้านเรือนอยู่ริมคลองแห่งนี้ ผู้คนจึงนิยมเรียกกันติดปากว่า “คลองบางข้าหลวง” แต่ต่อมาเกิดการกร่อนคำเหลือเป็นชื่อว่า “คลองบางหลวง” (สมบัติ พลายน้อย, 2555) มาจนถึงปัจจุบันนี้

จากสภาพทางภูมิศาสตร์และประวัติของชุมชนกำแพงทองพัฒนา ส่งผลให้ชุมชนแห่งนี้ ที่มีที่ตั้ง เลียบริมลำคลองบางหลวง หรือคลองบางกอกใหญ่ในปัจจุบัน มีเรือนักท่องเที่ยวเล่นผ่านไปมา เพื่อไปเที่ยวที่ตลาดน้ำคลองลัดมะยม และตลาดน้ำตลิ่งชัน เห็นว่าชุมชนแห่งนี้มีสภาพของบ้านเรือนที่แตกต่างจากชุมชนอื่น ๆ ด้วยยังคงสภาพบ้านเรือนแบบเก่าไว้ ประกอบกับมีบ้านศิลปิน ที่มีลักษณะเป็นบ้านไม้รูปทรงเป็นแบบสมัยดั้งเดิม และมีการสร้างป้ายชื่อ และหุ่นปั้นที่สะดุดตา ทำให้ผู้ที่ผ่านไปมาสนใจและแวะมาเยี่ยมชม ได้สัมผัสกับวิถีชีวิตแบบเรียบง่ายของคนในชุมชน กอปรกับการแสดงหุ่นละครเล็กคณะ คำนาย ตลอดจนงานศิลปะแขนงต่าง ๆ แสดงไว้ให้ชม และได้ฝึกปฏิบัติฟรี มีศาสนาสถานที่ทรงคุณค่า ถึง 4 แห่ง อันได้แก่ วัดกำแพงบางจาก วัดคูหาสวรรค์วรวิหาร วัดโบสถ์อินทราสารเพชร วัดทองศาลางาม

และวัดสุวรรณคีรี (วัดร้าง) ที่สามารถเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ให้แก่ผู้มาเยี่ยมชมได้เป็นอย่างดี รวมทั้งการมีร้านค้าและร้านอาหารที่เป็นของผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนจัดแสดงและจัดจำหน่ายให้แก่ผู้มาเยี่ยมชม จนเกิดเป็นกระแสให้ผู้คนเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนแห่งนี้มากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ สอดคล้องกับ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ที่อธิบายว่า กระแสความต้องการของนักท่องเที่ยวให้เกิดการเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยว เป็นกระแสความต้องการที่มีมากขึ้น กลุ่มนักท่องเที่ยวต้องการได้รับความรู้ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวมากกว่าความสนุกเพลิดเพลินเพียงอย่างเดียว และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2558) ที่อธิบายว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ต้องมีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความเข้าใจใน วัฒนธรรมและได้รับความเพลิดเพลิน พร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม แต่อย่างไรก็ดี จากการศึกษาพบว่า ชุมชนกำแพงทองพัฒนายังมิได้มีการบริหารจัดการเพื่อจัดเก็บองค์ความรู้ทางด้าน วัฒนธรรมของชุมชนไว้อย่างเป็นระบบ ซึ่งนับเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสืบสานและอนุรักษ์การ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนด้วยดังกล่าวของ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2558) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ต้องมีการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญ คุณค่า ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของทรัพยากรวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวนั้น เพื่อเป็นข้อมูลให้แก่นักท่องเที่ยวในการเพิ่ม คุณค่าของประสบการณ์ในการเข้าชม ในขณะที่เดียวกันก็จะก่อให้เกิด ความภาคภูมิใจในมรดกทาง วัฒนธรรมของชุมชนหรือท้องถิ่น และจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความรู้แก่ ผู้เกี่ยวข้องทุก ฝ่าย ทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยว และประชาชนในท้องถิ่น โดยยึด หลักที่ว่าต้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีจิตสำนึกใน การอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่า ประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของชุมชนกำแพงทอง พัฒนามีความเหมาะสมเป็นอย่างดีในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังที่ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) อธิบายถึงองค์ประกอบของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่ประกอบด้วย

- (1) ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ยังปรากฏให้เห็น
- (2) โบราณคดีและพิพิธภัณฑ์สถานต่าง ๆ
- (3) งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิมในท้องถิ่นและสิ่งปลูกสร้าง รวมทั้งซากปรักหักพัง
- (4) ศิลปะ ทัศนกรรม ประติมากรรม ภาพวาดและรูปปั้น
- (5) ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา
- (6) ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่าง ๆ
- (7) วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย การทำอาหาร ขนบธรรมเนียม การรับประทานอาหาร
- (8) ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียม และเทศกาลต่าง ๆ
- (9) ลักษณะ งานหรือเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มีการนำมาใช้เฉพาะท้องถิ่น

จากองค์ประกอบดังกล่าวข้างต้นพบว่า ชุมชน

กำแพงทองพัฒนาเมืองค์ประกอบเหล่านั้นครบเกือบทุกองค์ประกอบในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ควรสืบสานและอนุรักษ์ไว้สืบไป

2. ด้านการบริหารจัดการเพื่อสืบสานและอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฝั่งธนบุรี ชุมชนกำแพงทองพัฒนา ที่พบว่า การวางแผนเพื่อบริหารคน บริหารเงิน และบริหารงาน จึงเป็นไปในลักษณะการแบ่งหน้าที่กันทำเป็นคราว ๆ ไป แล้วแต่ว่าเป็นกิจกรรมอะไร มีการอาสาทำหน้าที่ต่าง ๆ ตามแต่ว่าใครจะทำอะไรได้ ไม่มีการกำหนดหน้าที่แบบถาวรว่าต้องปฏิบัติงานในหน้าที่อะไร มีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบตามความสมัครใจ โดยอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในการประสานงานเพื่อวางแผนกำลังคน การจัดท้าวสดุดต่าง ๆ มาใช้เพื่อประโยชน์ของชุมชนในส่วนรวมนั้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของเพชรศรี นนท์ศิริ (2555) ที่ทำการศึกษาเรื่องรูปแบบการดำเนินงานของกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนในเขตภาคเหนือตอนล่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างประสบความสำเร็จ เนื่องจากมีรูปแบบการดำเนินการแบบกระจายอำนาจ คนในชุมชนมีส่วนร่วมทั้งในการจัดตั้ง วางแผน และดำเนินงาน แต่ก็พบแนวโน้มของการรวมอำนาจการตัดสินใจของผู้ในกลุ่ม ซึ่งอาจจะเป็นสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในบางกลุ่มได้ โดยในประเด็นความขัดแย้งจากการรวมอำนาจนี้จะไม่เกิดขึ้นในชุมชนกำแพงทองพัฒนา トラบเท่าที่ชุมชนไม่นำวิธีการบริหารจัดการแบบรวมอำนาจมาใช้ ส่วนด้านการนำและการควบคุมองค์การนั้น การที่ชุมชนกำแพงทองพัฒนามีบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกว่าเป็นผู้นำ 3 คน 3 ลักษณะได้แก่ ผู้นำตามกฎหมาย ผู้นำทางศาสนา และผู้นำทางสังคม โดยผู้นำทั้ง 3 คน และใช้การนำแบบตามสถานการณ์ โดยต่างคนต่างทำหน้าที่ในการนำของตนเอง ต่างให้การยอมรับซึ่งกันและกัน และไม่ก้าวก่ายการทำงานซึ่งกันและกัน รวมถึงการมีวิสัยทัศน์เดียวกันคือการอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนภายใต้วิถีการดำเนินชีวิตแบบเรียบง่ายนั้น สอดคล้องกับ Fried E. Fiedler (1971) ที่ได้เสนอแนวคิดการบริหารเชิงสถานการณ์ (Situational Management Theory) ที่ว่าองค์การที่เหมาะสมที่สุดควรจะเป็นองค์การที่มีโครงสร้างและระบบที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและสภาพความเป็นจริงขององค์การตั้งอยู่บนพื้นฐานการศึกษาสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันของมนุษย์ (Humanistic Environment) การบริหารขึ้นอยู่กับสภาพข้อเท็จจริงด้วยแนวคิดที่ว่าทางเลือกทางออกที่จะไปสู่การแก้ปัญหา ทางการบริหารถือว่าไม่มีวิธีใดที่ดีที่สุด หากแต่สถานการณ์จะเป็นตัวกำหนดว่าควรจะใช้การบริหารแบบใดในสภาวะการณ์เช่นนั้น ส่วนการบริหารจะดี

หรือไม่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ สถานการณ์จะเป็นตัวกำหนดการตัดสินใจ และผู้บริหารจะต้องพยายามวิเคราะห์สถานการณ์ให้ดีที่สุด

แต่อย่างไรก็ดี หากชุมชนกำแพงทองพัฒนาต้องการจะสืบสานและอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนี้ไว้ให้ได้ ชุมชนจำเป็นต้องมีการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน ให้เป็นการท่องเที่ยวแบบครบวงจร ทั้งการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวเชิงนันทนาการ ควรมีการพัฒนาด้านการสืบค้น สืบสาน และอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี โดยการแสวงหาช่องทางในการสื่อสารประชาสัมพันธ์ ที่เข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยว เกี่ยวกับการสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในประเพณีและวัฒนธรรมนั้น ๆ นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงการวางแผนสร้างรายได้ให้แก่คนในท้องถิ่น อาทิ การให้เช่าชุดแต่งกายตามประเพณีวัฒนธรรม การจัดโปรแกรมประเภท walking-tour ที่มุ่งเน้นให้คนในชุมชนเป็นผู้นำเที่ยว ฯลฯ เพื่อให้เขาเหล่านั้นสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ภายใต้ค่านิยมการดำรงอยู่อย่างเรียบง่าย และดำรงไว้ซึ่งวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ดังผลการวิจัยของ กัญญาภรณ์ อินทวงศ์และคณะ (2554) เรื่องแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่พบว่า การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการศึกษาวิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเชื่อ และมีกิจกรรมร่วมกับคนในชุมชน ควรมีการสร้างรายได้จากการขายของที่ระลึก หรือระดมความคิดเพื่อออกแบบการค้าขายที่สอดคล้องกับแนวทางการท่องเที่ยวของชุมชน นอกจากนี้ยังพบว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ควรเป็นการท่องเที่ยวครบวงจรระหว่างการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ท่องเที่ยวแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวเชิงนันทนาการ โดยมีแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เช่น การพัฒนาด้านการสืบค้น สืบสาน อนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี การจัดให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในประเพณี การร่วมกันแสวงหาการสนับสนุนทางด้านนโยบาย ด้านงบประมาณ และด้านบุคลากรจากหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชน ในการพัฒนาควรมีความหลากหลายของกิจกรรมในการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนางลักษณ์ จันทภาภูกุล และนรินทร์ สังข์รักษา (2556) ได้วิจัยการศึกษาศักยภาพในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหัวเขาจีน จังหวัดราชบุรี โดยพบว่า ศักยภาพในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยรวมมี 4 ด้าน คือ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรม และด้านองค์การ โดยมีแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญได้แก่ การสนับสนุนงบประมาณเพื่อ

การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง การให้ความรู้ การจัดอบรมในการจัดการท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จ และการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบที่หลากหลายเหมาะสมกับสภาพชุมชน เป็นต้น

ผลการตรวจสอบประสิทธิผลของนวัตกรรมจัดการองค์ความรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ อภิปรายผลได้ดังนี้

จากผลการวิจัยการตรวจสอบประสิทธิผลของนวัตกรรมจัดการองค์ความรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ อภิปรายผลได้ดังนี้ ภาพรวมนวัตกรรมจัดการองค์ความรู้ที่พัฒนาขึ้น พบว่า ผลจากการนำองค์ความรู้ที่ได้สกัดจากผู้เชี่ยวชาญทำการรวบรวมในรูปแบบของสื่อวีดิทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีรูปแบบและเนื้อหาที่ถูกต้องและเหมาะสมในการศึกษา และสะดวกต่อการใช้งาน การรวบรวมองค์ความรู้และนำเสนอในรูปแบบของวีดิทัศน์มีรูปแบบที่เหมาะสมและสามารถเผยแพร่ได้ในช่องทางที่หลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับ Asian Productivity Organization (APO) (2010: 3-5 : บดินทร์ วิจารย์ 2547: 45-46 อ้างใน ประพนธ์ ผาสุกยัด.2547) ได้เสนอวิธีการและเครื่องมือการจัดการความรู้ไว้ให้องค์กรได้พิจารณาเลือกใช้ให้เหมาะสม ซึ่งในขั้นตอนที่ 1 การค้นหาว่า องค์กรมีความรู้อะไรบ้าง อยู่ในรูปแบบใด อยู่ที่ใคร หรือแหล่งใด และความรู้ที่จำเป็นต่อองค์กรมีอะไรบ้าง (Identifying the Knowledge) ในขั้นตอนที่ 2 การสร้างความรู้ (Creating Knowledge) เป็นการดึงความรู้ที่องค์กรจำเป็นต้องมีออกจากตัวบุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญหลายๆ ด้าน ออกมารวมกันเพื่อจัดเป็นระบบที่ง่ายต่อการใช้งานด้วยวิธีการการระดมสมอง (Brainstorming) การรวมกลุ่มพูดคุย (Knowledge Cafes) การใช้หลักความร่วมมือจากหลายฝ่าย ขั้นตอนที่ 3 การจัดเก็บความรู้ (Storing Knowledge) เป็นการจัดเก็บความรู้ที่ดึงมาจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ด้วยวิธีการ การทบทวนการเรียนรู้จัดหมวดหมู่เนื้อหาความรู้ (Taxonomy) การจัดกลุ่มความรู้ (Knowledge Clusters) การผลิตสื่อความรู้ทั้งภาพและเสียง หรือการบันทึกเรื่องราวของตนเองลงในเว็บไซต์ (Blogs) เป็นต้น

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกระบวนการได้มาซึ่งข้อมูลที่นำมาใช้ในการสกัดองค์ความรู้จากผู้รู้ที่มีความเหมาะสมทั้งการลงพื้นที่ในการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตในขณะลงพื้นที่ทำให้ได้เนื้อหาสาระเป็นข้อมูลที่มีความตรงและมีความน่าสนใจประกอบกับรูปแบบการนำเสนอองค์ความรู้มีความเหมาะสมครบถ้วน ซึ่งสอดคล้องกับ (Bennett & Bennett, 2003) ที่กล่าวว่า การจัดการความรู้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้้องค์การตระหนักถึงความสำคัญของความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคลต่าง ๆ และในองค์การรวมทั้งการนำความรู้นั้นมาใช้ประโยชน์ให้เกิดผลมากที่สุดและยังสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.,2548) ให้ความหมายว่า การจัดการความรู้ เป็นการรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในส่วนราชการซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสารมาพัฒนาให้เป็นระบบหรือให้ทุกคนในองค์การสามารถปฏิบัติงานได้อย่าง

มีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้องค์การมีความสามารถในเชิงแข่งขันสูงสุด และสอดคล้องกับ กิดานันท์ มลิทอง (2548 :109) ได้กล่าวถึงสื่อที่มีคุณภาพ สื่อนั้นต้องสัมพันธ์กับเนื้อหาบทเรียนและจุดมุ่งหมายที่จะถ่ายทอด มีเนื้อหาถูกต้อง ทันสมัย น่าสนใจช่วยให้ผู้เรียน เข้าใจเนื้อหาวิชานั้นได้ดี เป็นลำดับขั้นตอนเหมาะสมกับวัย ระดับชั้น ความรู้และประสบการณ์ของผู้เรียน สะดวกในการใช้ มีวิธีใช้ไม่ซับซ้อนยุ่งยากจนเกินไป มีคุณภาพเทคนิคการผลิตสื่อที่ดี มีความชัดเจนและเป็นจริงมีราคาไม่แพงจนเกินไป หรือถ้าจะผลิตเองต้องคุ้มกับเวลาและการลงทุน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นของกระบวนการผลิตหัตถกรรม คือ แรงงานฝีมือที่ใช้ในการผลิตที่นับวันมีจำนวนลดน้อยลง ดังนั้นภาครัฐหรือส่วนงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนการผลิตช่างฝีมือหัตถกรรมให้เพียงพอและถือเป็นการอนุรักษ์หัตถกรรมไทยให้คงอยู่สืบไป

2. ผลการวิจัย พบว่า ปัจจุบันการผลิตผลงานด้านหัตถกรรมมิได้มุ่งจำหน่ายผ่านทางตลาดปกติ แต่ต้องใช้เครื่องมือทางการตลาดสมัยใหม่เข้ามาช่วย เช่น สื่อออนไลน์ และการออกแบบสินค้าหัตถกรรมประยุกต์ ที่เข้าถึงทุกกลุ่มลูกค้า การขยายตลาดทั้งภายในและภายนอกประเทศ เป็นสิ่งที่จำเป็น ดังนั้นภาครัฐหรือภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญช่วยเหลือหาช่องทางการจัดจำหน่ายในสื่อต่าง ๆ และส่งเสริมการขยายตลาดทั้งในและต่างประเทศ

3. จากการศึกษาข้อมูลการดำเนินงานของวงดนตรีไทยบ้านพาทย์โกสโลในปัจจุบันยังไม่มี การรับลูกศิษย์เพิ่มเติมจากในอดีต ดังนั้นผู้บริหาร ลูกศิษย์ และส่วนราชการในพื้นที่ ควรให้ความสำคัญ โดยเชื่อมโยง ระหว่าง สถานศึกษากับแหล่งภูมิปัญญาหรือแหล่งวัฒนธรรมโดยสร้างโอกาสในการเข้าถึงเพื่อปลูกฝังความรักในวัฒนธรรมทางดนตรีไทยอาจจะอยู่ในรูปแบบของ การจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ของเยาวชนในชุมชนหรือผู้ที่สนใจ

4. การดำเนินการบริหารจัดการวงดนตรีไทยบ้านพาทย์โกสโล ตลอดจนการสนับสนุนการดำเนินการของวงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารซึ่งเป็นทายาทและลูกศิษย์จำนวนหนึ่ง ที่มีความผูกพันกับวง และยังได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบรมวงศานุวงศ์อย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงขาดการสนับสนุนที่เป็นรูปธรรมจากหน่วยงานภาครัฐ ดังนั้นเพื่อเป็นการสร้างความยั่งยืนของวงดนตรีไทยบ้านพาทย์โกสโลหน่วยงานภาครัฐ ควรให้การสนับสนุนทั้งภาคความรู้ในการบริหารจัดการ การสร้างสรรค์และเผยแพร่ผลงานที่ทันสมัยให้แก่

ผู้บริหารซึ่งเป็นทายาท ลูกศิษย์ และเชิงนโยบายที่ส่งเสริมการดำเนินการของวงดนตรีบ้านพายุโกศลให้เป็นที่รู้จักและยังคงอยู่ในวิถีแห่งความเป็นชาติไทย

5. ปัจจุบันการใช้วงดนตรีไทยในการบรรเลงในงาน ต่าง ๆ ของคนในสังคมเมืองลดลง ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐควรมีนโยบายที่เป็นต้นแบบในการนำวงดนตรีไทยมาใช้ในงานสำคัญต่าง ๆ ของทางราชการเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับทุกภาคส่วนต่อไป

6. เพื่อให้การสืบสานและอนุรักษ์ชุมชนกำแพงทองพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ชุมชนควรมีการจัดประชุมเพื่อวางแผนกลยุทธ์ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืนร่วมกัน ควรนำ พระสงฆ์ แกนนำชุมชน กลุ่มศิลปิน มาร่วมระดมสมองประชุมปรึกษาหารือ ทำข้อตกลง กำหนดแนวทางการจัดการของชุมชน โดยการรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายความร่วมมือ ควรเปลี่ยนบทบาทความสัมพันธ์แบบ “ผู้ให้-ผู้รับ” (donor-recipient) เป็นความสัมพันธ์แบบ “หุ้นส่วน” หรือ “พันธมิตร” (partnership) เป็นการร่วมมือกันทำงาน ช่วยเสริมเติมกันให้งานสมบูรณ์ เคารพให้เกียรติกัน ในลักษณะเพื่อนร่วมงาน เป็นพี่เป็นน้อง ที่มีเป้าประสงค์เดียวกันคือ “ชาวบ้านอยู่ได้ ชุมชนอยู่ดี สามัคคีคือพลัง”

7. การสร้างเครือข่ายมัคคุเทศก์ในท้องถิ่น เนื่องจากชุมชนกำแพงทองพัฒนา มีศาสนสถานที่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน รวมทั้งมีศิลปกรรม ภูมิกรรม และสถาปัตยกรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจ ดังนั้นหากชุมชนได้มีการจัดอบรมหลักสูตรการเป็นมัคคุเทศก์ ให้กับผู้สนใจในชุมชน หรือพัฒนาความเป็นมัคคุเทศก์ให้แก่เยาวชน ในการที่จะนำนักท่องเที่ยวเยี่ยมชมสถานที่ทางวัฒนธรรม ต่าง ๆ ในชุมชนได้อย่างเข้าใจและมีความหมาย นอกจากจะเป็นการสร้าง ความเข้าใจและความชื่นชมในโบราณสถาน โบราณวัตถุให้แก่นักท่องเที่ยวแล้ว ยังจะเป็นการสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน รวมไปถึงจะเป็นการสร้างองค์ความรู้ ความเข้าใจ ในทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่ชุมชนมีอยู่ อันจะนำไปสู่การสืบสานและอนุรักษ์ชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสืบไปอีกด้วย

8. การจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ควรมีการระดมความคิดกับบุคคลหลายฝ่ายในชุมชน เพื่อจัดทำแผนที่และคู่มือแหล่งเรียนรู้หรือทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชน กำแพงทองพัฒนา ด้วยการร่วมกันสำรวจเส้นทางเดินเท้าภายในชุมชน การแนะนำสถานที่ต้องชมต่าง ๆ ของชุมชน การจัดทำคู่มือนี้จะช่วยให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง รวมถึงการเดินทางต่อไปยังสถานที่ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในแหล่งอื่นต่อได้ เช่น แหล่งทรัพยากรวัฒนธรรมย่านตลิ่งชัน ย่านบางระมาด ย่านตลาดพลู เป็นต้น การเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ หรือ สถานที่ในการทัศนศึกษา โดยสามารถเชื่อมต่อในการเดินทางไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ในบริเวณใกล้เคียงได้นั้น ยังจะเป็นแนวทางการรักษาพื้นที่ มรดกทางวัฒนธรรมของฝั่งธนบุรีสืบต่อไปด้วย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ผลการวิจัย พบว่า การดำเนินงานด้านผลกระทบของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน มีการดำเนินงานที่เป็นอัตลักษณ์และมีชิ้นงานที่มีคุณค่า เห็นควรมีการส่งเสริมให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดินเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านผลกระทบเยื่อไม้ใยกระดาษของฝั่งธนบุรี โดยการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐหรือสถาบันการศึกษา เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของคนรุ่นต่อ ๆ ไปอีกด้วย
2. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดินควรหาอุปกรณ์ที่ใช้ในกระบวนการผลิตที่ทันสมัย เพื่อสามารถขยายกำลังการผลิตได้มากขึ้น รองรับการผลิตยุคใหม่ที่ลูกค้ามีความต้องการที่หลากหลาย และกว้างขวางมากขึ้น
3. การดำเนินการบริหารจัดการรงدونตรีไทยบ้านพาทยโกศล ควรประชาสัมพันธ์ผลงานของวงออกสู่ภายนอกให้มากขึ้น โดยการใช้สื่อเทคโนโลยี สื่อโซเชียล รวมทั้งการออกรายการทีวีในรายการต่างๆ เพื่อให้เป็นที่รู้จักให้มากขึ้น
4. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกำลังเป็นที่นิยมในปัจจุบัน ควรใช้โอกาสนี้ในการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวที่มีโปรโมชันพิเศษเพื่อกลุ่มท่องเที่ยวต่างๆทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อเข้าถึงนักท่องเที่ยวทุกกลุ่มมากขึ้น
5. ควรจัดทำสื่อวีดิทัศน์เผยแพร่เป็นภาษาอื่นๆเพิ่มขึ้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวต่างชาติได้ชมอย่างกว้างขวางต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1. การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะผลกระทบของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านรักษ์ดิน ฝั่งธนบุรี ดังนั้นการศึกษาในครั้งต่อไปควรมีการศึกษาในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ ในวงกว้าง
2. การวิจัยในครั้งนี้ง่าศึกษาเฉพาะผลกระทบเยื่อไม้ใยกระดาษ ซึ่งเป็นเพียงส่วนหนึ่งของผลกระทบไทย ดังนั้นการศึกษาในครั้งต่อไปควรมีการศึกษากลุ่มผลกระทบประเภทอื่น ๆ เพิ่มขึ้นด้วย
3. ควรมีการศึกษาแหล่งวัฒนธรรมทางดนตรีในแหล่งอื่น ๆ เพื่อเป็นการศึกษาถึงแนวทางในการดำรงอยู่ของแหล่งวัฒนธรรมทางดนตรีไทยที่นำไปสู่การกำหนดนโยบายสำคัญของหน่วยงานภาครัฐ
4. ควรมีการศึกษาถึงวัฒนธรรมในแขนงอื่นของชาติไทยที่มีอย่างหลากหลาย เช่น นาฏศิลป์ไทย การแสดงพื้นบ้านของแต่ละภูมิภาค เพื่อเป็นการศึกษารวบรวมความรู้ในด้านต่าง ๆ และนำไปสู่การอนุรักษ์ต่อไป
5. ควรมีการศึกษาวิจัย “แบบพาทำ” (ผู้วิจัยลงมือปฏิบัติการร่วมกันกับชุมชน) ให้กับชุมชน ในประเด็นการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวหรือการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อช่วยให้ชุมชนเกิดความเข้าใจ

อย่างถ่องแท้ เพราะการมีผู้รู้เป็นผู้นำในการพาทำ ย่อมจะส่งผลในด้านความถูกต้องตามหลักข้อเท็จจริง และหลักวิชาการ รวมไปถึงจะช่วยลดช่องว่างในการปฏิบัติกรร่วมกันของคนในชุมชน เพราะผู้นำในการพาทำไม่ใช่สมาชิกของชุมชน

6. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาด้านการบริหารจัดการของชุมชนในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่ไม่ได้มีการศึกษาถึงพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ดังนั้นหากมีการศึกษาต่อไป ควรมีการศึกษาถึงพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ว่าต้องการแสดงออกหรือปัจจัยใดที่ผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป ทั้งนี้ควรศึกษาทั้งวิจัยเชิงคุณภาพและวิจัยเชิงปริมาณเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมากขึ้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี